

פרשת "קרח"

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך: ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

פרשת קורח

הקנאה מאפסת חשיבה (הרב שלמה הלוי שליט"א)

בפרשתנו נקרא על מחלוקת קרח ועדתו. רש"י מסביר מהי הסיבה האמתית שעמדה מאחורי המחלוקת? ובמילים אחרות: מה היו המניעים שגרמו לקרח להצית את אש המחלוקת וכך הוא כותב: "ומה ראה קרח לחלוק עם משה? נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל שמינהו משה, נשיא על בני קהת על פי הדיבור. אמר קרח: 'אחי אבא ארבעה היו, שנאמר: 'ובני קהת: עמרם, יצהר, חברון ועוזיאל...!'. עמרם הבכור - נטלו שני בניו גדולה, אחד מלך ואחד כהן גדול, מי ראוי ליטול את השנייה, לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם?! והוא (משה) מינה נשיא, את בן אחיו הקטן מכולם, הריני חולק עליו ומבטל את דבריו". כלומר, הסיבה שגרמה לקרח לחלוק על משה היא - קנאה! קרח נתקנא בנשיאותו של אליצפן וזה מה שגרם לו לפתוח במחלוקת.

ומה ה"רווח" שיצא לו מקנאה זו? לא קיבל את מה שרצה, הביא לאבדון את עצמו ואת כל עדתו ונבלעו חיים באדמה הם ורכושם. רבי משה אלמושונינו הסביר את דברי המשנה באבות: "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם" שיש באדם קנאה, תאוה או כבוד - אין שכל, אין מחשבה, אין שקול דעת - אין אדם בעולם! "כי ההוצאה מן העולם יאמר על הפסד השכל הישר כי בהפסדו הרי הוא כאילו עבר מצד שהוא אדם ובטל מן העולם". המידות הרעות הללו מוציאות את האדם - את שכלו ואת שקול דעתו - מן העולם.

סיפור מליצי ממחיש זאת: בכפר קטן שבגליל חיו בשכנות שני קנאים וצרי עין אחמד וסמיר, ולכל אחד מהם היה סוס. לסמיר היה נדמה משום מה שהשכן שלו - אחמד "שם עין" על הסוס שלו, הוא ראה את אחמד מסתכל על הסוס שלו בעיניים חמדניות... והוא פחד ששכנו יגנוב את הסוס. כדי להגן על רכושו, החליט סמיר 'לסמן' אותו וקצץ לו את קצה האוזן השמאלית, כך לא יוכל אחמד לטעון שזה הסוס שלו. לא קשה לתאר כמה כעס סמיר למחרת, כשראה שגם אחמד קצץ לסוס שלו את קצה האוזן השמאלית, בדיוק באותו מקום. "קלטתי אותך!" סיגן סמיר, והבין שכנראה השכן החמדן באמת מעוניין בסוס שלו. אחרת למה שיקצץ לסוס את האוזן בדיוק באותו מקום שהוא קצץ? ...! הלך וקצץ את זנבו של הסוס. הדם עלה לו לראש כשראה למחרת את סוסו של אחמד רועה באחו וגם הוא חסר זנב. "קנאי חמדן וחסר בושה!" כינה סמיר את שכנו החמדן, הלך ושבר את רגלו הימנית של הסוס. אחר הצהרים נפגשו שניהם, אחמד וסמיר, במרכז הכפר כשרגלי הסוסים של שניהם שבורות.

"טיפשים מטופשים", צעק לעברם אחד השכנים, 'עד מתי תמשיכו להתעלל בסוסים המסכנים שלכם? אתם עוד תהרגו אותם בסוף!!!...!" סמיר קפץ וקרא: 'ומה אעשה?! שכני ה"יקר", אחמד, "שם עין" על הסוס שלי, הייתי חייב לסמן אותו כדי שהוא לא יחליף לי אותו!'" וגם אני!'" קפץ אחמד, "גם אני הבחנתי כבר מזמן שסמיר "שם עין" על הסוס שלי והחליט להחליף אותו בשלו, הייתי חייב לסמן אותו!..." "תגידו נפלתם על הראש?!" התריס לעברם השכן, "אתם לא רואים שסוס אחד שחור וסוס אחד לבן?!..."

אם כן, מה חשב קרח כשהוא בא לחלוק על משה? הוא לא חשב!

הקנאה הוציאה את האדם שבו - את שקול דעתו - מן העולם.

שבת שלום ומבורך, ויהי רצון שיחדש הקב"ה את החודש הזה עלינו לטובה ולברכה, לששון ולשמחה, ונאמר אמן.

ענווה (הרב יהודה אייזיקוביץ)

בפרשות השבוע של שלושת השבועות האחרונים אנו מתוודעים לסיפורם של אנשים רמי מעלה כאשר הם נקלעים למצבים בהם הם נדרשים להתנהל באופן מסוים אך בשל שיקול דעת מוטעה הם מתנהלים באופן אחר שגורר אחריו השלכות הרות גורל הפוגעות בהם ובחלק מהמקרים אף במשפחותיהם ובכלל עם ישראל.

המקרה הראשון הוא של מרים, מרים שומעת את ציפורה אשת משה מביעה צער על נשות אלדד ומידד שהפכו לנביאים ומתוך כך מבינה מרים שמה רבנו גירש את ציפורה כעת ניצבת מרים בפני השאלה מדוע משה עשה זאת – האם על פי ציווי ה' או על פי החלטה עצמית, מרים מכריעה לטובת האפשרות השנייה ומביעה את מורת רוחה בפני אהרון שהרי גם בם דיבר ה' ואם כן מדוע משה חש שהוא צריך לעשות מעשה חריג שכזה, מרים בכך שנטתה לפרש את מעשיו של משה באופן שלילי עברה על איסור לשון הרע ונענשה בצרעת.

המקרה השני הוא סיפורם של עשרה אנשים כשרים שנתונים במאבק פנימי בין ההבנה שבשלב מסוים תפקידם כנשיאים יבוא לסיומו לבין הרצון לשמר את תפקידם הרם וכשמוטלת עליהם משימת ריגול הם בוחרים לנצל את המשימה הזו כדי לנסות ולהבטיח את הארכה בתפקיד הנשיאות, כדי שזה יקרה הם מעניקים פרשנות משלהם למה שראו במהלך הסיור שערכו בארץ ישראל בעקבות הדברים נוצרת תסיסה רבתי שמתפתחת להתנגדות כוללת להיכנס לארץ ישראל, על המעשה הזה נענשים המרגלים במיתה משונה ועל כל עם ישראל הבוגרים נגזר שלא להיכנס לארץ ישראל.

המקרה השלישי הוא של קורח, אדם שזכה לכל מה שניתן לבקש, עושר, השגות רוחניות גבוהות (רוח הקדש), משפחה מכובדת ולמרות כל מה שהיה לקורח מקננת בו רגש קנאה על שלא מונה להיות נשיא והוא בוחר לצאת למהלך שנועד לערער על מנהיגותו של משה, כחלק מהמהלך הוא סוחף אחריו 250 אנשים מהעילית הרוחנית של עם ישראל ומטיל את כל העם לתוך מערבולת של פילוג ומחלוקת, בשל המעשה הזה של קורח הוא וכל השותפים לו נבלעים באדמה, 250 איש נשרפים ועוד 14700 איש מתים במגיפה.

כשמתבוננים בסיפור הדברים יש לעמוד על מספר נקודות הטעונות ביאור:

א. בין הפסוקים שמביאים את סיפורה של מרים מובא הפסוק "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" ולכאורה מה עניין ענוותנותו של משה קשורה לעניין של מרים וכי יש משמעות הלכתית באיסור לשון הרע בין אם משה היה עניו במידה כזו או במידה אחרת? עוד יש לברר בעניין ההדגשה שמשה היה עניו 'מאד' מה משמעותה?

ב. בראשית פרשת המרגלים הרש"י מביא את המדרש רבה ששואל: 'למה נסמכה פרשת המרגלים לפרשת מרים? לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא

לקחו מוסר', בפשטות נראה שכוונת המדרש היא שהמרגלים היו צריכים ללמוד ממרים את איסור לשון הרע ולא למדו אך אליבא דאמת לא יתכן לומר זאת שכן אין איסור לשון הרע בסיפור על חפץ דומם ואם כן המרגלים בהוציאם את דיבת הארץ לכאורה לא עברו על איסור כלשהוא, אם כן צריך להבין מה בדיוק היו צריכים ללמוד המרגלים מפרשת מרים?

ג. קורח שפיקח היה, ראה את אשר אירע למרים ולמרגלים ואף ראה ברוח קודשו שעתידיים לצאת ממנו שמואל הנביא ששקול כמשה ואהרון וכ"ד משמרות שמתנבאים ברוח הקודש, מה ראה צורך לקום ולהסתכן? מה ההיגיון מאחורי התנהלותו?

כיון שהחילונו לשוטט במרחב הזמן וחזרנו עד לפרשת בהעלותך, ניקח עוד צעד אחורה ונחזור לחג השבועות, בהקשר של חג הזה ידועה הגמרא במסכת פסחים (סח:) שמביאה את דברי רב יוסף שאמר 'אילולי האי יומא (חג מתן תורה) כמה יוסף איכא בשוקא' ובשו"ע סימן תצ"ד מביא בבאר היטב ג' קושיות על דבריו אלו של רב יוסף ובקושייתו השלישית מקשה 'אחרי שהיה רב יוסף ענו מכל אדם וכו' וכאן התפאר דמחמת נתינת התורה הוא עדיף משאר אינשי ואין זה מגדר ענוה?' ומוכיח הבאר היטב את ענוותנותו של רב יוסף מהגמרא בסוף סוטה 'משמת רבי בטלה ענוה, אמר ליה רב יוסף לא תיתני ענוה דאיכא אנא' ולכאורה מהמקום שבא להוכיח ענוותנותו קשה טפי וכי זה מגדר הענוה שאדם מעיד על עצמו שיש בו מידות טובות?!

אלא שכדי להתחיל ליישב את הדברים יש קודם להבין מהי ענוה.

בעניין זה יש סיפור שסיפר הרב נח ויינברג על שיחה שהייתה לו עם תייר שלא שמר תו"מ שטייל בארץ ישראל והתאכזב מכך שלא נתקל ב'קדושה' שאל אותו הרב 'ועם כמה בופפסטים נפגשת?' התבלבל התייר ושאל 'מה זה בופפסטים?' ענה לו הרב 'לא הבנת אותי, לא באתי לדון מה זה בופפסטים אלא שאלתי עם כמה כאלה נפגשת?' ענה לו התייר 'אם אני לא יודע מה זה בופפסטים איך אני יכול לדעת עם כמה כאלה נפגשתי?' ענה לו 'ואם אתה לא יודע מה זאת קדושה איך תדע עם פגשת בה או לא?! אם ברצונך לדעת עם פגשת את הקדושה, עליך ללמוד תחילה מה היא קדושה'.

כמו כן לעניינינו, כדי לדון האם דבריו של רב יוסף הם מגדר הענוה או לא וכדי להבין מה המשמעות שמשה היה עניו מאד מכל האדם שעל פני האדמה עלינו ללמוד תחילה מהי ענוה.

אמנם בספר 'אורחות צדיקים' מבאר בהרחבה את עניין מידת הענוה, אך אני חיפשתי הגדרה קצרה וקולעת, כזו שאפשר לזכור ולהפנים ביתר קלות ושוחחתי בעניין עם כמה ת"ח ולבסוף שמעתי מהרב חיים מן שליט"א הגדרה שענתה לציפיותיי:

אדם עניו הוא אדם שחיי בהכרה מוחלטת את הידיעה ש'אין עוד מלבדו'!

וכנגד זה אדם בעל גאווה הוא אדם שאמנם חיי את הידיעה הזו אך במידה מוגבלת.

ונסביר זאת בדרך משל על אדם שהיה עשיר מופלג וברשותו הייתה אחוזה גדולה, כדי להפעיל ולתחזק אותה הוא שכר צי של משרתים, כאשר לכל אחד הוא נתן תפקיד אחר, את האחד מינה לאחראי על הניקיון ואת האחר על המטבח והשלישי על הטיפול בגינות וכן על זה

הדרך כל משרת ותפקידו, את אחד המשרתים הוא לימד לנהוג ברכב והפקיד אותו להיות נהגו האישי, תחילה היה המשרת אסיר תודה על האמון הרב שנתן בו האדון והוא השתדל למלא את תפקידו כמיטב יכולתו, עם הזמן החולף ובעקבות הנסיעות הרבות שהוא עשה בחברת האדון הוא התחיל לאמץ גינונים כשל האדון ובהמשך אף החל לחלק הוראות כמו האדון, לא חלפו ימים רבים והאדון פיטר אותו, ביקש המשרת לדעת על מה ולמה והאדון הסביר לו: כדי שענייני האחזזה יתנהלו באופן הראוי חובה על כל המשרתים לדעת שיש אדון אחד שמחלק את ההוראות ושכל היתר תפקידם למלאות את ההוראות שאם לא כן, לא ירחק היום שכל אחד יחליט להיות אדון לעצמו ונמצאו כל ענייני האחזזה נזנחים ונהרסים, עד כאן המשל.

והנמשל, ה' הוא אדון הכל והוא הביא את הבריות לעולם ונתן לכל אחד תפקיד שאותו עליו למלאות לאחד נתן חכמה כדי שילמד אותה לאחרים לאחר נתן עושר כדי לסייע לנזקקים וכן על זה הדרך כל אחד ותפקידו, אכן כל עוד האדם חי בהבנה שהוא משרת את האדון הרי שיש לו זכות קיום אך אם אחד המשרתים ישכח את תפקידו ויתחיל לייחס לעצמו סוג של אדנות הרי שאדם כזה אין לו עוד מקום בעולמו של ה', על אדם כזה אומר ה': אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת.

הענווה בדרגה הנעלה ביותר שלה היא כאשר אדם חי בהכרה מוחלטת שאין לו בעולמו כלום מלבד התבטלות מוחלטת לפני ה', אדם כזה לא נותן לחכמה ולעושר ולכישרונות שלו או לאנשים סביבו לבלבל אותו אלא הוא חי את הידיעה שאין לו משלו כלום אלא הכל מאתו יתברך וכל מה שיש לו נועד אך ורק לשרת אותו.

על פי היסוד הזה נעניק הסבר קצת שונה לפרשות שהזכרנו בראשית הדברים ו כדלקמן:

כאשר מרים בוחרת לדבר לשון הרע על משה החטא שלה הוא לא 'רק' לשון הרע אלא התביעה כלפיה היא על כך שהיא דברה לשון הרע על משה רבנו כאילו משה פועל על דעת עצמו בעוד שאליבא דאמת משה היה עניו מאד מכל האדם שעל פני האדמה דהיינו שהוא התבטל לחלוטין בפני ה' ולא עשה דבר וחצי דבר שלא על פי רצון ה' וכפי שמדגישה התורה בפסוקים הבאים "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא" ולכן בשל החשד הזה במשה מובן מדוע "ויחר אף ה' במ".

ובאשר לסמיכות הפרשיות אין כוונת המדרש לומר שהיה להם למרגלים ללמוד את איסור לשון הרע ממרים שהרי לא בטוח שהם עברו כלל על איסור לשון הרע כמדובר, אלא מה שהיו צריכים ללמוד ממרים הוא את החשיבות הגדולה שה' מייחס למשה בשל התבטלותו המוחלטת לרצונו של ה' כך גם הם היו צריכים לבטל את שאיפתם להמשיך בתפקידם כנשיאים בפני רצונו של ה' וכשלא עשו זאת והוציאו את דיבת הארץ הרי שנענשו בעונש חמור, הם וכל מי שערער על אדנותו של ה'.

כאן המקום להתייחס לדברי רב יוסף שכשאמר לא תתני ענווה דאיכא אנא הוא בעצם אמר לא רק רבי אלא גם אני חי בהכרה שאינני כלום וכל מה שיש בי הוא מאת ה' ונועד לעבוד את ה' זאת אכן הוכחה שהוא עניו אולם כאשר רב יוסף מייחס לעצמו חשיבות עצמית ביחס לשאר ה'יוסף' המצויים בשוק כאן יש מקום לשאול הרי אין זה מגדר הענווה ועל שאלה זו עונה הבאר היטב יעיין שם.

ולעניין מה ששאלנו על קורח איך אדם שיש לו הכל ברוחניות ובגשמיות מוכן לסכן הכל בשביל הכבוד כאן אנו נדרשים לפסוק שבפרשת האזינו 'יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי כשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב' ומפרש שם רש"י שכרביבים עלי עשב מדבר על התורה שהיא כמו רוח שמחזקת ומגדלת את העשבים כך גם התורה מחזקת ומגדלת את לומדיה ומוסיף הגר"א שצריך לדעת שהתורה מצמיחה את האדם כפי מה שיש בו אם הוא בעל מדות טובות והשקפה נכונה הרי שהתורה מצמיחה אותו לבעל מידות טובות יותר ובעל השקפה טהורה יותר אך אם יש בו מידות רעות והשקפות עקומות הרי שהתורה תצמיח אותו להיות בעל מידות גרועות יותר והשקפות עקומות יותר, בדרך זה אפשר להסביר איך אנשים גדולים בתורה התגלגלו לעשות מעשים הרחוקים מדרך התורה וגררו אחריהם אנשים לעברי פי פחת...

יזכנו ה' שנזכה להתחזק במידת הענווה וכופף עצמנו רק לרצון ה' בלבד ונזכה יחד עם עמל התורה להיות עובדי ה' באמת עם מידות טובות והשקפה נכונה וטהורה.

ולא יהיה קורח (הרב יוסף זילברפרב)

פרשה זו יפה נדרשת, שהרי בתחילתה עוסקת במחלוקת ובענשה, ורבים המפרשים התמהים על קורח ועדתו, הכיצד עלה במחשבתם לחלוק על מנהיגי הדור כמשה ואהרן, כמובא במדרשים.

חילוקי דעות, הן חלק מהחיים, חברים הלומדים יחד, מתווכחים בלימוד, בעלים ונשים מתווכחים, שכנים מתקשים להגיע להסכמה בעניין שיפוצים בבניין וכד'. כיצד מיישבים מחלוקות אלו?

במדרש מובא: אמרו: בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה 'קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אותם', מיד עשה משה כן לקרח, ולא היו מכירין אותו, אמרו לו: מי עשה כך? אמר להם: משה עשה בי כך, ולא עוד, אלא נטלוני בידי ורגלי, והיו מניפין אותי ואומרים לי הרי אתה טהור, מיד התחילו שונאי משה להתגרות בו את ישראל. במשנה באבות פרק ה' נאמר: "כל מחלוקת שהיא לשם שמיים – סופה להתקיים (היא בעלת ערך), ושאינה לשם שמיים – אין סופה להתקיים. איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמיים – זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה לשם שמיים – זו מחלוקת קרח ועדתו". החולק לשם שמיים מעוניין להגיע לאמת, אם יראו לו שהוא טועה, או יודה בכך כיון שהוא מבין שנקודת המבט שלו לא הייתה האמת, לעומתו, מי שנקודת ההתחלה שלו אינה לשם שמיים, הרי הוא מעוניין בסיפוק יצריו ולא יותר, וגם אם דעתו עשויה להיות נכונה, היא מבוססת על נקודת התחלה של אנוכיות גרידא.

התורה מזהירה: "ולא יהיה קרח ועדתו", והחפץ חיים סופר זאת כמצות לא תעשה על בסיס דברי הגמרא בסנהדרין. מחלוקות מולידות עוד מחלוקות, ומהר מאד רוכש האדם לעצמו את המידה המגונה של וכחנות, מידה הפוגמת במערכת היחסים שלו. המלב"ם אומר שבקרב בעלי מחלוקת, אפילו אם הם מאותו צד במחלוקת, אינם יכולים להסכים בינם לבין עצמם, הם מקלקלים את הקשרים שלהם עם בני עמם, כיון שכל אחד מעוניין באמת רק בעצמו ובכבודו האישי.

לעצם דברי המדרש דלעיל מבארים המפרשים שלמדים אנו עד כמה קשה היא הליצנות, כמובא בירושלמי שתחילתה ייסורים וסופן כליה, ובמדרש: נמשלו דברי תורה לשמן, מה השמן הזה כוס מלא שמן בידך ונפל לתוכו טיפה של מים, יצאת כנגדה טיפה של שמן, כך אם נכנס דבר של תורה ללב, יצא כנגדו דבר של ליצנות, נכנס ללב דבר של ליצנות, יצא כנגדו דבר של תורה. ועוד מובא במדרש על הפסוק "ובמושב לצים לא ישב" – זה קרח שהיה מתלוצץ על משה ואהרן והתחיל לומר לפניהם דברי ליצנות, וכן מובא: אמר לו קרח למשה רבינו, טלית שכולה תכלת מהו שתהא חייבת בציצית? אמר לו: חייבת. בית שהוא מלא ספרים, מהו שיהא חייב במזוזה? אמר לו: חייב במזוזה. אמר לו: בהרת כגריס – מהו? אמר לו: טמא. פרח בכולו? אמר לו: טהור. באותה שעה אמר קרח: אין תורה מן השמים ולא משה נביא ולא אהרן כהן גדול. קרח התלוצץ מהמצוות. אילו היה נוהג כמנהג תלמידי חכמים שבשעה שחולקין בדבר הלכה, כל אחד נותן טעם לדברי עצמו, ומבקש לראות טעם בדברי חברו, ניחא, אך הוא לא עשה כן ולא רצה לדעת את ההלכה כלל, ובא לידי מינות עד שאמר אין תורה מהשמיים.

המדרש מלמדנו שארבעה סוגי אנשים נקראים רשעים ואחד מהם הוא "בעל מחלוקת" שענשו: "ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמישים ומאתיים איש מקריבי הקטורת". בית דין של מעלה מעניש חוטאים רק מבני עשרים ומעלה, ובית הדין של מטה – רק מבני י"ג ומעלה, אך במחלוקתו של קרח בלעה האדמה גם תינוקות בני יומן: "נשיהם, בניהם וטפם ... וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה".

כולם רוצים להרגיש נינוחים, שלווים ושמחים עם האנשים שסביבם, המחלוקת עלולה להרוס כל זה. אם האדם מעוניין להשיג את צרכיו, הרי כאשר ישנה אי הסכמה – מסרב הוא לוותר ובמקום ליצור שלמות ואחוה, מפריד עצמו מאחרים – מנתק קשרים, ולכן עלינו להתרחק מהמחלוקת כאש הנתפסת בגופו של האדם.

קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו (הרב יוסף זילברפרב)

בספר "מכתב מאליהו" חלק ד', מביא הרב דסלר משל המובא בספר "שאלות ותשובות לרב האי גאון": "מעשה בשועל אחד שבא ארי לטרפו. אמר לו השועל: 'ומה יש בידי להשביעך, אבל אני אראה לך אדם שמן, שאתה טורפו ושבע ממנו', והיה שם גומץ (בור) מכוסה ואדם יושב מאחוריו. כיון שראהו הארי, אמר לשועל: 'הריני מתירא מתפילתו של זה שלא יכשילני'. אמר לו השועל: 'לא יגיעו הדברים לך, אולי לבן בנך יגיעו, והרי זה מקרא מפורש "פוקד עוון אבות על בנים ועל בני בנים", אבל בין כך אתה תשבע מרעבונך ועד בן בנך זמן הרבה'.

נתפתה הארי וקפץ על הגומץ ונפל שם. בא השועל על שפת הגומץ והציץ עליו, אמר לו הארי: 'הרי אמרת לי שאין הפורענות באה אלא על בן בני'. ענה לו השועל: 'כבר יש עוון של אבי אביך שאתה נתפס בו'. אמר לו הארי: 'אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה?'. אמר לו השועל: 'ולמה לא חשבת כך מלכתחילה?! בשעה שהלכת לטרוף את האדם מתוך ידיעה מראש שבן בנך יענש על זה?'. ומסיים רב האי גאון: "כמה מוסר יש במשל זה".

ומביא הרב דסלר שהמכשול הגדול שעמד בפני קרח שהיה גדול הדור ופיקח, היא התאוה. כאשר התאוה מתגברת על האדם לא די שאין חכמתו מצילתו, אלא מגייס הוא את החכמה לעזרתו כדי להטעות את העולם ולהוליכם בדרכו המעוותת. יתכן, מוסיף הרב דסלר שזוהי

אחת המסקנות להן התכוון רב האי גאון במשלו. גם הארי נפל ברשתו של השועל אך ורק משום שהייתה לו נגיעה ותאוה לבשר קצת יותר שמן, לכן מה שהבין בנקל לאחר שנענש ונסתלקה נגיעתו, לא הבין מלכתחילה כשתאוותו משלה בו.

ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי.

והקשה החת"ס איך נתנו הצדיקים בני לוי שם בנם קרח שהוא שם מאלופי עשו בראשית ל"ו ה' הרי בגמ' יומא לח: כתוב שלא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע, וגם רואים שנעשה רשע משום שנתנו לו שם זה, וכותב דאולי זהו הפירוש ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי, שהיה לו להתקדש על ידי שהיה בן יצהר וקהת ולוי, רק וייקח קרח, השם קרח לקח כל הקדושה.

"ויקח קרח..." (טז, א)

אמר בעל חידושי הרי"ם זצ"ל: כל הטעות של קורח הייתה, שהוא חשב שאפשר לקחת לבד, "ויקח קרח" - אני לוקח! והאמת שהאדם צריך בכל עת להכניס אל לבו: "אני לא לוקח לבד". אני סך הכל מקבל. אם משמים נותנים לי, אני לוקח, ואם לא נותנים לי, אני לא לוקח...

רש"י אומר, "פרשה זו יפה נדרשת", יש אומרים, שפרשה זו של קרח, אפשר לדרוש בה בכל ימות-השנה, שבכל השנה יש מחלוקות. וכן אומרים "ובני קרח לא מתו" - שהמחלוקת, לא מתה.

"ויקח קרח..." (טז, א)

הבן איש חי אומר: קורח התעשר בגלל הגזלה שגזל את אוצרות פרעה במצרים... אך הוא לא הסתפק בזה וגם חיפש כבוד... סופו שהודח מהעולם. זה רמוז במילה ג' ל' ה: אותיות לפני גזלה הם כ' ב' ד'. ואותיות שאחרי גזלה הם מ' ו' ד' ח שנידחה מן העולם. ועוד אפשר להסביר: כ' ו' ב' ד' = גזלה = חומד. למרות שהיה כ' ב' ד' בכסף רצה לחמוד עוד...

האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף (הרב יוסף זילברברג)

כלל יסודי גדול צייתה תורה כנאמר בספר דברים: "איש בחטאו יומתו". כלומר: אין בית דין רשאי להעניש אדם בשל חטאו של אחר. על החוטא - ורק עליו לשאת את ענשו ולשלם על מעשיו. ברם, האם הוראה זו אמורה גם כלפי בית דין של מעלה? בפרשתנו מועלית בעיה זו בתפילתם של משה ואהרן: "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף".

במהלך התקהלותה של עדת קרח אל פתח אהל מועד אמר ה' למשה ולאהרן: "הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע". שני המנהיגים הגיבו בדברי סנגוריה על העדה ואמרו: "א-ל-א-להי הרוחות לכל בשר, האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף?"

חז"ל הציגו את תשובת ה': "אמר להם הקדוש ברוך הוא, יפה אמרתם, אני מודיע מי חטא ומי לא חטא". כלומר, גם בבית דין של מעלה חל הכלל: "איש בחטאו יומתו", או כנאמר בספר שמות: "מי אשר חטא לי אמחנו מספרי", וכך אמנם היה, אלה שנענשו במעשה קורח היו שותפיו למרד ולחטא כמודגש בהמשך הפרשה: "ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם... ואת כל האדם אשר לקורח".

במספר מקומות בתנ"ך נראה לכאורה ענישה א-לקית גם כלפי אנשים שלא חטאו כדלהלן:

- א. בעשרת הדברות נאמר: "פוקד עוון אבות על בנים ועל שלשים ועל רבעים לשנאי".
- ב. ה' נראה לאבימלך בחלום לאחר שלקח את שרה אשת אברהם ואומר לו: "ואם אינך משיב ... דע כי מות תמות אתה וכל אשר לך". והתוצאה: "וירפא א-לוקים את אבימלך ואת אשתו ואמהותיו וילדו". אף שאבימלך עשה שלא כדין – נענשו כל אנשי ביתו כולל אמהותיו ושפחותיו, ושוב, מדוע? וכי גם הם חטאו?
- ג. בפרשת "המולך" שבספר ויקרא נאמר: "ואם העלם יעלימו עם הארץ ... בתתו מזרעו למולך ... ושמתי את פני באיש ההוא ובמשפחתו, והכרתי אותו ואת כל הזונים אחריו לזנות אחרי המולך מקרב עמם". גם האיש המקריב את בנו, הוא ומשפחתו יענשו בידי שמים וכן כל האנשים שישתפו עמו פעולה וזנו אחרי המולך.
- ד. בפרשת בחוקותי – בשיא התוכחה, כאשר הבשורה על נטישת הארץ כבר הושמעה, מושמעת קללה "והנשאים (אלה שהצליחו לשרוד מהמאורעות בארץ אויב) בכס ימקו בעונם בארץ אויביהם, ואף בעונות אבותם איתם ימקו". האם לא די במה ששילמו על עוונות עצמם שהם עוד חייבים לשלם "בעוון אבותם"?
- ה. במספר מקומות בספר תהילים מבקש דוד מה' שיעניש את הרשעים או את רודפיו ובמספר מקומות מתייחס גם לזרעם ומבקש שיד ה' תפגע גם בהם: "כי ה' אוהב משפט ולא יעזוב את חסידיו ... וזרע רשעים נכרת". "אל יהי לו מושך חסד ואל יהי חונן ליתומיו".

לאור כל הדוגמאות דומה ומתברר כי ישנו נושא אחד משותף לכל הנענשים, הם בני משפחתו של החוטא ומקורביו. רבי שמעון שאל: "אם הוא חטא, משפחתו מה חטאה"? ותשובתו: "לומר לך, אין לך משפחה שיש בה מוכס – שאין כולה מוכסין, ושיש בה לסטים – שאין כולה לסטים, מפני שמחפין עליו". רבי שמעון רואה את משפחת החוטא כמשתפים פעולה עמו, כמושיטים לו יד, כמחפים עליו, כמצדיקים את מעשיו. אם התורה מגלה באי-אלו עבירות שגם המשפחה נענשת, הרי בורא עולם יודע מי הם אלה ששיתפו פעולה ואת מי יש לכלול במערכת הענישה, שהרי "א-ל אמונה ואין עוול צדיק וישר הוא".

עתה, לאור דברי רבי שמעון נעקוב ונראה שאכן בני המשפחה שיתפו פעולה עם החוטא, הן במעשה קורח, הן במעשה אבימלך שכל אימהותיו חיפו על מעשיו וסייעו לו בחטיפת שרה מאברהם וכן משפחת המקריב למולך נענשת אף היא כי שיתפה פעולה בפולחן. כך גם בתפילותיו של דוד המבקש מה' שיעניש את הרשעים ואת זרעם, מדובר לדידו של רבי שמעון כשיוצאי חלציו של הרשע הולכים בדרכו ומשתפים עמו פעולה. ניתן להסיק שהכלל "איש בחטאו יומתו" מחייב גם את בית הדין של מעלה. שם יודעים לבחון כליות ולב ושם דנים ב"נסתרות" כב"נגלות". לא כן בבית דין של מטה שבו מופיעות רק ה"נגלות" ובבית דין זה מקבל הכלל: "איש בחטאו יומתו" משמעות מצומצמת התחומה במעשיו של החוטא בלבד שהרי "אין לדיין אלא מה שעיניו רואות", ולכן שאלתו של משה: "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף" – מקבלת תשובה שלילית.

אתם עשיתם את כל הרעה הזאת - שמואל (א,יב)

סיפור מופלא עד למאוד, הוליד בעקבותיו שאלה נדירה ומעניינת. ומעשה שהיה כך היה:

מעשה במורה שהרבה להתלונן על אחד מתלמידיו - יענקל'ה. המורה טען כי הילד אינו רגוע, ומחולל מהומה ובלגן בכיתה. כמעט ולא עבר יום, שלא קיבל הילד עונשים, ולפעמים אף הרחיק אותו המורה מבית הספר ליום או יומיים.

ויהי היום, קרא המורה לאביו של יענקל'ה והודיעו: "אי אפשר יותר להמשיך כך! יענקל'ה שלך זקוק ל'רטלין'!" (רטלין היא תרופה הניתנת לסובלים מהיפראקטיביות, ומביאה להרגעה, ערנות וריכוז). תחילה ניסה האב לשכנעו כי בנו אינו סובל כלל מבעיות התנהגות ואי-שקט, "הוא דווקא רגוע מאד, ומסוגל להתרכז לאורך זמן ברגיעה מוחלטת". אך משהמשיך המורה להתעקש, התחנן האב: "אנא רחם עלי, מהיכן אקח רטלין, אין לי כסף לזה. אני תפרן". אך המורה בשלו: "איני מסוגל יותר להחזיק את בנך. חזר על הפתחים וקנה רטלין!" בלית ברירה הסכים האב לרכוש את הרטלין, אך הוסיף לשאול: "אני ורעייתי עוזבים את הבית מוקדם בבוקר, והיאך נוכל ליתן לו קודם הלימוד את הרטלין?", "הסר דאגה מלבך", הרגיעו המורה, "אני אדאג שיקבל את התרופה מידי בוקר".

"איני מעוניין שכל הכיתה תראה שנוטל בני רטלין!" - אל דאגה יקירי, אני אשלח אותו מידי בוקר לחדר המורים, ואבקש ממנו שיכין עבורי כוס קפה, ושם ייקח בסתר את הכדורים המונחים בארון". דברי המורה התקבלו על האבא. ואכן, כך היה, האב קנה מכספו את הרטלין, ומידי יום ביומו נטל הילד כדור אחד. והתוצאות - פלאי פלאים! יענקל'ה הפך ממש למצוין שבמצוינים. כעבור חודשיים, יושב האב עם בנו המוצלח, ושואל אותו: "איך בכיתה?", עונה לו הבן: "תשמע אבא, משהו לא רגיל קורה. כבר חודשיים שיש שקט בכיתה, המורה מרוצה ממני מאד. הוא רגוע כלפי. לא צועק ומתרעם עלי כלל". האב השתומם. "מה הסיבה לכך בני?" וכאן השיב הבן תשובה מסמרת שיער: "מה הסיבה אני לא יודע. אבל מה שכן אני יודע, שבכל בוקר לקראת סוף התפילה המורה שולח אותי להכין לו קפה. אני מגיע לחדר המורים, מכין קפה, לוקח כדור קטן, ומשליך אותו ל---תוך כוס הקפה!!! המורה שותה את הקפה, והוא נרגע..." התברר שמי שסבל מאי-שקט והפרעות ריכוז, היה לא אחר מאשר המורה.

הדבר נודע לבסוף למורה, והוא הבין כי הבעיה הייתה שלו. הוא האשם בכל מה שקרה ולא התלמיד. המורה ניגש אל תלמידו, וביקש את סליחתו, ואכן התלמיד, שהינו בעל מידות תרומיות, נענה לו וסלח בלב שלם

והנה, פנה המורה למו"ר הגאון יצחק זילברשטיין שליט"א, סיפר לו את כל הסיפור, וביקש לשאול: "התעוררתי כעת בשאלה חמורה - האם אני חייב להשיב לאבא האביון את דמי הרטלין?"

השיב מו"ר שליט"א: מעיקר הדין היה נראה שהמורה צריך לשלם עבור הרטלין, מאחר והתברר שהוא האשם, והוא זה שהיה זקוק לתרופה ונהנה ממנה. אולם, מאחר והאבא שילם על מנת שבנו ימשיך בלימודים בהצלחה, ניחא לו לאב להוציא הוצאות על כך, ואדרבא, נהנה האב בכפלים - גם שלא הורחק בנו מבית הספר, וגם שלא קיבל סמים מיותרים!...

ועל כל פנים, המוסר עבורנו עצום - כמה אנו ממהרים להאשים את השני ולדונו לכף חובה. כמה חשוב שנתבונן בעצמנו תחילה, האם לא בשלי כל המצב הזה? איך אמרו חז"ל - "קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים"! ובפרט כשבאים להטיל עונש כלשהו על התלמיד או הבן, כמה עלינו לחשוב לפני כן, האם באמת העונש מגיע לו...

ויקח קורח בן יצהר בן קהת בן לוי (טז,א) (הרב חנן ליבוביץ)

הנה לשון 'ויקח' קשה, ובתרגום אונקלוס תרגם 'ואתפלג', וז"ל רש"י ויקח קורח לקח את עצמו לצד אחר להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה, וזהו שתרגם אונקלוס 'ואתפלג' נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת.

ואפ"ל דברי קדושין דרשינן כי 'קח' איש אשה אין 'קחה' אלא בכסף, ויתכן לומר 'ויקח' קורח אין קחה אלא בכסף לפי שהיו לו אוצרות כסף, ובכסף 'לקח' את כל עדת קורח כי שיחד אותם בכסף, ולכך נאמר לשון 'ויקח', ובמס' (סנהדרין נב, ב) למה ת"ח דומה לפני ע"ה, בתחילה דומה לקיתון של זהב, סיפר הימנו, דימה לקיתון של כסף, נהנה ממנו דומה לקיתון של חרש כיון שנשבר שוב אין לו תקנה. וז"ל רש"י שם, משום דאיירי בעדת קרח נקט לה 'שהיו תלמידי חכמים' כדכתיב (פסוק ב) נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם, ועל שם שפיתם אותו רשע כשנהנו מממונו הקלו בעיניו להשיאם ולהחזיק ידו במחלוקת ולמרוד בהקב"ה עכ"ל.

הרי כתב רש"י מפורש שע"י ממון 'לקח' אותם, כשנהנו מממונו הקלו בעיניו של קורח לצרפם אליו, 'כי השוחד יעורר עיני חכמים'.

הנשים שמאחורי הקלעים (תורת מנחם תשד"מ, כרך ג, עמ' 2007)

בראש המחלוקת על משה רבנו ואהרון הכהן עמדו בתחילה קורח, דתן ואבירם ואון בן-פלת, אולם לבסוף און בן-פלת חזר בו ולא הצטרף לעדת קורח. חז"ל מגלים את המעורבות, מאחורי הקלעים, של נשותיהם: "היינו דכתיב 'חַכְמוֹת נָשִׁים בְּנִתָּה בֵּיתָה' – זו אשתו של און בן-פלת, 'וְאִנְיָהּ בְּיַדֶּיהָ תְהָרֶסֶנוּ' – זו אשתו של קורח".

אשתו של קורח מכונה 'איוולת', מפני שבטיפשותה עודדה את בעלה לחלוק על משה רבנו. לעומת זה, אשתו של און בן-פלת מכונה 'חכמות נשים', מפני שבזכותה חזר בו און בן-פלת. אף שהיה מראשי המורדים במשה, ואף נשבע ללכת עם קורח, הצליחה אשתו למנוע ממנו את ההשתתפות במחלוקת והצילה אותו מהעונש שקיבלו חבריו. לולא פעילותה היה ממשיך במחלוקת ואובד עם קורח ועדתו.

שוחד הגאווה

ועדיין קשה להבין כיצד נפל קורח במלכודת החטא. ודאי ידע ש"משה אמת ותורתו אמת", ואם כן כיצד העלה על דעתו לתבוע את תפקידו של משה? אלא שמחלוקת קורח ועדתו על משה רבנו נבעה ממידת הגאווה, והיא שגרמה לאשתו להסית אותו לחלוק על משה רבנו.

קורח היה בעל מעמד רם בעם ישראל. הוא היה בן שבט לוי המיוחס, ולכן ניתנו לו תפקידים בקודש, כפי שמשה רבנו עצמו אומר לו: "ויקרב אותך... לעבוד את עבודת משכן ה'".

ולעמוד לפני העדה לשרתם". המעלות האלה מילאו את אשתו תחושת גאווה, שגרמה לה להתאוות לעוד גדולה. כך קרה שקורח, ש"פיקח היה", פתח במחלוקת.

הטובה האמתית

אולם אשתו של קורח שכחה שמעלותיו של בעלה ניתנו לו מאת הקב"ה, שהוא "הנותן לך כוח לעשות חיל", ולכן אין מקום לחוש תחושות של גאווה. את זאת ידעה אשתו של און בן-פלת. גם היא הכירה במעלותיו של בעלה, שהרי אם קורח לקחו לעמוד לצידו בראש המחלוקת על משה רבנו ודאי היו בו מעלות רבות. אולם אשתו של און הכירה שמעלותיו של בעלה ניתנו לו מאת הקב"ה, ולכן יש להשתמש בהן אך ורק על-פי רצונו של הקב"ה.

אם התורה קובעת שפלוני צריך לשמש בתפקיד מסוים, ולא בתפקיד אחר, משמע שזו טובתו האמתית וזה אושרו האמתי, ואל לו לדרוש גדולה לעצמו. אשתו של און הבינה שאם פועלים שלא לרצון ה', גם המעלות הגדולות נהפכות לרועץ, בבחינת "עושר שמור לבעליו לרעתו".

כוחה של אישה

מחלוקת קורח מלמדת עד כמה צריך להיזהר מהפיכת המעלות האישיים וההישגים האישיים למקור לגאווה. יהודי צריך לדעת שכל כישרונותיו והישגיו באים מכוחו של הקב"ה, ולכן אין מקום לתחושת גאווה.

ומסר נוסף העולה מן הדברים הוא כוחן הרב של נשות ישראל. בכוחה של כל אישה לבנות את ביתה בדרך של "חכמת נשים", על-פי חכמת התורה, ולהשפיע גם על סביבתה בכל ענייני הקדושה.

מה האינטרס שמניע ? (הרב יחזקאל שובקס)

מובא בגמרא (סנהדרין קט: אמר רב; און בן פלת, אשתו הצלתו. אמרה לו לבעלה: מה מועיל לך כל העניין הזה? אם זה קרח הרב - אתה תלמיד, ואם משה הרב - אתה תלמיד, בכל מקרה אתה לא תרוויח. אמר לה: ומה אעשה? עמם הייתי באותה העצה, אמרה לו: שב בבית - ואני אצילך. הלכה והשקתו יין והשכבתו במטה, וישבה על פתח הבית, וגילתה את שערותיה. כל מי שבא וראה אותה - מיד חזר (שלא רצה להסתכל על אישה גלויה ראש), בינתיים נבלע קרח וכל עדתו. על כך נאמר במשלי (יד, א): "חַכְמוֹת נְשִׁים בְּנִתָּה בֵּיתָה וְאֹלֶת בְּיָדֶיהָ תִּהְרָסֶנּוּ" - זו אשתו של און בן פלת. וצריך להבין, מה חכמה גדולה יש כאן לאשתו של און בן פלת? האם הוא עצמו לא יכול היה לחשוב על זה?

הסיפור התרחש באחת השכונות המתחדשות בארץ. ציבור גדול של יהודים שבאו להתגורר במקום. זקוק היה לבית כנסת. אחד האברכים הנמרצים בשכונה, מינה את עצמו לגבאי ואחראי. לאחר חיפושים, איתר יהודי גלמוד אשר התגורר בגפו בתוך בית גדול ורחב מידות בשכונה יוקרתית בירושלים. הגלמוד, הביע את חפצו למכור את ביתו, ואת התמורה אשר הסתכמה בכמה מיליונים, לתרום עבור בניית בית הכנסת. הוא עצמו בשנים המעטות שנותרו לו לחיות ב"פרוזדור", יסתדר בדירה קטנה שכורה, ובינתיים יכין לעצמו "טרקלין"

מפואר לעולם הבא . התיישבו הקשיש עם הגבאי אצל עורך דין וסידרו את הדברים ביניהם בחוזה מפורט. אחד מן הסעיפים בהסכם , דרש מן הגבאי, לרשום חלק ניכר מבית הכנסת על שמו של התורם. הגבאי לא ראה בכך כל בעיה, כי הרי היהודי נחשב לגלמוד ואלמוני.

בניית בית הכנסת ארכה כמה שנים , ובסיומן עמד הבניין על תילו, מפואר ומרשים מאוד . הזקן אף זכה להשתתף בחנוכת הבית ולאושרו לא היה גבול . יחד עם בניית בית הכנסת, גם נחנך אולם שמחות מפואר ומרשים. מלכתחילה, יועד האולם עבור המתפללים, אלא שמיקום בית הכנסת והגישה אליו משכו תושבים רבים מן השכונות הסמוכות, והזמנות רבות החלו לזרום. בתוך כמה שנים, הפך האולם להיות אחד האולמות המרכזיים ביותר בעיר. מתפללי בית הכנסת אמנם שילמו מחיר מסובסד עבור השימוש באולם, אך שאר התושבים, התבקשו לשלם מחיר מלא. מיום ליום הביקוש רק הלך ועלה, והעיסוק הרב מסביב לאולם, דרש מן הגבאי להעמיד עובד במשרה מלאה . באותה תקופה, חיתן הגבאי את בתו הגדולה, ואך טבעי היה שהיא תשמש כמנהלת האולם ובשעות הערב לאחר הכולל , יגיע החתן לנהל את העניינים. בנו הצעיר יותר שהתחתן אף הוא, פתח קייטרינג במקום וידיו היו מלאות תעסוקה .

כמה שנים נוספות עברו. באחד הימים, נכנס לבית הכנסת יהודי עם כיפה קטנה לראשו וזיפי זקן אפורים קצרים מעטרים את פניו, לא היה זה אורח סתמי בכלל . מתברר שהתורם הלך לבית עולמו, ומשום מקום צץ פתאום אחיין שהוא היורש הטבעי. הוא בא בדברים עם הגבאי , והודיע לו שעל פי חוק, החל מהיום, הוא בעל הבית על בית הכנסת. לאחר רגעי ההלם, פנה הגבאי לעורך הדין אשר אצלו נחתם ההסכם עם היהודי הגלמוד, והתברר, שהסיפור לא פשוט בכלל. היה ברור לכל המתפללים, שאי אפשר להסכים שיהודי שחיי הקהילה כל כך זרים לו, יהיה כאן בעל הבית. וכך התעוררה סערה אדירה בבית הכנסת . הגבאי החליט שלא לחשות. לאחר שהיורש סירב להתדיין בבית דין שהיה מקובל על הצדדים, קיבל הגבאי היתר לפנות לערכאות. כך החלה מערכה מסונפת, שחוץ ממה שעלתה דמים מרובים, הייתה מלווה בהמון מתח ולחצים .

באחד הימים, הסיח הגבאי את לבו לפני חברו, על הקשים החיים ועל לילות טרופי השינה שהוא חווה. "ואם כך , בשביל מה לך כל זה?" תמה החבר באוזנו. הגבאי הזדעק: " מה זה בשביל מה? האם אתה קולט מה שמתרחש כאן ? מגיע יהודי, לפי השמועות הוא בקושי שומר שבת, והוא יהיה כאן בעל הבית!?! זה עלול להמיט חורבן. הוא עשוי להכניס את כל ההשקפה הפסולה שלו לכאן. חייבים להילחם! זו מלחמת מצווה לה' ולתורתו ! "הגבאי המשיך לצטט הרבה מן המקורות לטובת מלחמתו .

בתקופה הבאה, הגבאי חזר והתלונן על לחצים קשים וכאבים ומחויבים שונים, וכאשר החבר ניסה שוב לשכנעו לעזוב את המערכה בטענה שזה מזיק לבריאותו. ענהו הגבאי "שלוחי מצווה אינן ניזוקין". הדיונים בבית המשפט נמשכו, וככל שעבר הזמן, החל הגבאי לזנוח את העיסוקים החשובים בבית הכנסת, לטובת העיסוק במערכה הגדולה. היו אלו ימים ספורים לפני הכרעת בית המשפט. הגבאי קיבל טלפון מחברו. "יש לי מידע חשוב מאוד עבורך". שמעתי שבית המשפט מתכוון להעניק לנו את הבעלות על בית הכנסת, ואת האולם להעביר לבעלותו של היורש". הייתה שתיקה ארוכה... ניכר היה שמהו גדול מתרחש בלבו של הגבאי . למחרת בבוקר התקשר הגבאי לחבר, "נראה לי שאני עוזב את כל המערכה. אבל תגיד לי, מאין

יש לך את המידע הזה? הלה נענה: "כבר אומר לך, אבל לפני כן תגיד לי מדוע אתה עוזב את כל המערכה"? הגבאי התבייש לענות, חברו לא הרפה מהגבאי עד שהוא נענה לו ואמר: "תראה - אני חשבתי שתהיה לי כאן פרנסה עבור הילדים שלי. אבל אם אין לי את האולם, אז כל המלחמה לא שווה לי. ועכשיו תענה לי אתה: "מאין יש לך את המידע"? תגובת החבר הותירה אותו פעור פה: "זה מידע בלי כל בסיס, אבל היה לי חשוב שאתה תגיע למסקנה המתבקשת. רצייתי שתסיק בעצמך מה מניע אותך, האם זו מלחמת מצווה או מריבה על כסף. כך אולי תעשה לך מחדש את החשבון, אם זה שווה לך". "מה אומר לך"? הגיב הגבאי, "אתה יהודי פיקח!"

זו הייתה חכמתה של אשת און בן פלת. באותו זמן שהוא דיבר על מלחמת קודש, היא קלטה בחכמתה את הסיבה האמתית שמניעה אותו. והבינה שהוא רוצה כבוד ותו לא. רק לאחר שהיא שאלה אותו את השאלה הנכונה, הוא קלט בעצם שמה שמניע אותו זה הרצון להנהיג, והרי לזה הוא לא יגיע ממילא, וכך החליט לעזוב את המחלוקת ולכן ניצל.

"ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי" [טז, א]. כוחה של "נגיעה". (אור דניאל)

מעשה נפלא מופיע בספר "עלינו לשבח" שלולא הובא ע"י הגר"י זילברשטיין שליט"א היה ספק במהימנותו, והוא משכנע עד כמה כוחה של נגיעה יכול להשפיע בצורה חמורה ולהביא את האדם למעשה שפלות.

מעשה בשדכן שהציע את בת פלוני לבן פלוני, וכבר בשלב הראשון נראה היא שההתאמה מוצלחת במיוחד. השידוך, שהחל ברגל ימין, התקדם יפה יפה ועבר עד מהרה לפסים מעשיים. המשודך והמשודכת נפגשו כמה פעמים והיו מרוצים האחד מהשני, גם ההורים משני הצדדים יצרו שפה משותפת, ובאופן הלא רחוק אפשר היה כבר לשמוע את שבירת הצלחת, במזל טוב. וכמו בכל דבר מוצלח, שלח גם כאן השטן את ידו, וניסה 'לקרוע' את השידוך, וכמעט שהצליח. יום יומיים לפני שהצדדים היו אמורים להודיע ל סיומו המוצלח של השידוך, מתקשר לביתו של השדכן חבר טוב, ומודיע לו על בואו ארצה בימים הקרובים עם בתו המצוינת, לה הוא מחפש שידוך הגון, ומבקש ממנו להירתם למשימה ולסייע לו במציאת זיווג מתאים. בתוך הדברים הודיע החבר לשדכן שאם משימתו תצליח בידו, והוא יהיה השליח הטוב להביא את בתו בברית האירוסין, ישלשל לידי הון עתק, ונקב בסכום שאינו מוכר כאן, בארץ ישראל ...

מיודענו השדכן מאזין לדברים, וליבו יוצא. לכל אורך השנים שהוא עוסק במקצוע זה, לא התגלגל לידי סכום כסף כה גדול, משידוך אחד... הוא מאמץ את מוחו כדי לאתר בחור שיענה על כל הדרישות, ולפתע עלה במחשבתו רעיון שטני. ולא עברו דקות אחדות והוא כבר בדרך למימוש. בעוד שבביתה של המשודכת הראשונה, בה פתחנו את הסיפור, כבר מתכוננים להודיע על הסכמתם לאירוסין, מתדפק השדכן אצלם, ומודיע שיש לו דבר סתר לשוחח עם האב. משנכנסו יחד לחדר, 'מגלה' השדכן לאבא, שהאדם המיועד להיות מחותנו, דהיינו אבי הבחור, מדבר עליו דברים לא טובים, "ובאוזני שמעתיו מספר לאחרים על מעשים רעים שעשית". "גם אתה מבין שהייתי מעוניין מאוד שהשידוך שהצעת לי לכם ייצא לפועל", המשיך השדכן, "אבל חוששני ממה שיקרה ביום שאחרי. אם היום הוא מדבר עליך בצורה כזו, מי יודע מה יהיה אחר כך. ראיתי מחובתי לגלות באוזניך את הדבר, כדי שלא תבוא אלי אחר כך בטענות..."

לא צריך להיות חכם גדול כדי להבין שכבר באותו מעמד הודיע אבי המשודכת שהוא מבטל את העסק... אבל השדכן (שדמותו באה לידי ביטוי מדויק בראשי התיבות של המילה 'שדכן' - שקר דובר, כסף נוטל), לא הסתפק בכך, וכדי להיות בטוח שהצליח להביא לפירוק השידוך, הלך גם אצל אבי הבחור, ו"גילה" באוזניו מה שהצד השני מדבר עליו ... איש זה הלך בדרכו של אהרון הכהן אבל בדיוק בכיוון ההפוך. השלב הבא, כמובן, היה הצעת שמה של הבת שהגיעה עם אביה מחו"ל, לאותו בחור שעזב את ההצעה הראשונה. בחור זה היה אכן אחד המצוינים ביותר בישיבתו, וכך עלה במחשבתו של השדכן הנוכל לגרוף לכיסו את אלפי הדולרים שהציע לו החבר. השניים אכן נפגשו, אבל הקב"ה, שראה וידע הכל, לא שיגר הפעם את השטן כדי להפריד בין הדבקים. הוא עצמו, הוא ולא שליח, מנע מהשדכן את האפשרות להרוויח כסף על חשבון הסכסוך בין שתי המשפחות הראשונות. ההצעה לא יצאה אל הפועל, והשדכן הנוכל יצא קרח מכאן ומכאן.

והנה, חלפו כמה חודשים, ולפתע נזכר אבי המשדך הראשון בהצעת השידוך ההיא, שכמעט ונסתיימה, ובמוחו מתחילים לכרסם ספקות הכיצד יתכן שאבי המשודכת דיבר עליו דברים לא טובים, "הרי אני מכיר אותו היטב, ולא מהיום, ולא נראה לי שאכן כך היו פני הדברים", הוא אומר לבנו. וממחשבה למעשה, הוא מחליט להתדפק ישירות על דלת ביתו של הצד השני, שכמעט היה למחותנו, ולשוחח עמו על הנושא, ובכך לבדוק את נכונות המידע שהעביר לו השדכן, בזמנו. ואבי המשודכת פתח עליו זוג עיניים תמהות: "אני?! אני דיברתי עליך מילה אחת לרעה?! אדרבה, בזמנו קיבלתי ידיעות שאתה הוא זה שפתחת עליי את פיך וסיפרת דברים שלא עשיתי מעודי ... "לא עוברות שניות ספורות, והשניים עומדים על העלילה הנוראה שנרקמה על ידי השדכן, ונופלים האחד לזרועות של השני, ועוד באותו יום נשברה הצלחת במזל טוב ...

למרות חיתומו הטוב של השידוך עצמו, הסיפור עם השכן עוד לא נגמר. מה שקרה עכשיו, הוא ממש בבחינת הבלתי ייאמן. הנוכל ההוא, ששמע שהשידוך בין שתי המשפחות יצא לפועל, בא וביקש את המגיע לו... "הרי אני הצעתי לכם את השידוך הזה, ואם כן מגיע לי תשלום על כך" טען בחציפותו הנוראה. המשפחות באו לגר"י זילברשטיין ושאלו האם יש לטענתו זו של השדכן סימוכין בהלכה. הגר"י זילברשטיין היפנה את השאלה לגיסו הגר"ח קנייבסקי שאמר, שראשית לכל צריך להודיע לשדכן שבשבת הקרובה יכריזו עליו הגבאים בבית הכנסת כ'נוכל', וכמי שצריך לברוח הימנו כמטחוי קשת, ובאשר לטענתו - הרי הוא היה זה שבמו ידיו ביטל את השידוך, ואם כן גילה בדעתו שלא ניחא ליה השידוך הזה, ומה יש לו עוד לדרוש כסף ... מכאן אנו רואים עד כמה קשה הוא כוחה של נגיעה ועד כמה גדול כוח השפעתה.

ויקח קורח וכל עדתו (טז,א)

יש מחלוקת שהיא לשם שמים, כמחלוקת הלל ושמאי. עליה נאמר: "אלו ואלו דברי א-לוקים חיים". ויש מחלוקת אסורה, שלילית, הרסנית, וזו מחלוקת קורח ועדתו. כך כתבה המשנה. שאל הגאון רבי יוסף משאש זצ"ל, בספרו "נחלת אבות": מדוע כותבת המשנה כי מחלוקת שלא לשם שמים זו מחלוקת קורח וכל עדתו. הייתה צריכה לכאורה לכתוב שזו מחלוקת קורח ומשה רבינו עליו השלום!

ותירץ בסיפור מעשה שהיה בעיר ליורנו שבאיטליה, והוא כה טיפוסי ומאפיין!

היו בעיר שבעה פרנסים שניהלו את חיי הקהילה היהודית, "ז' טובי העיר". יום אחד קם אחד הפרנסים והעלה הצעה לסדר היום: המקוואות בעיר שוכנות במבנים רעועים ומטים ליפול, ומאז בנייתם התרבתה האוכלוסייה ומשפחות רבות נוספו. ועניין טהרת המשפחה הלוא הוא מעיקרי ויסודות הבית היהודי, וטהרת נשמותיהם של ילדינו תלויה בו! על כן, יש לבנות מקווה טהרה חדישה ומשוכללת, רחבת ידיים, ויפה שעת אחת קודם! "ניחא", ענו הפרנסים. "היכן נבנה את המקווה החדשה?"

אמר: "כבר חשבתי בדבר, ואיתרתי מגרש שומם במרכז העיר, באתי בדברים עם בעליו וכזה הוא מחירי". מיד הצטרפו שניים מהפרנסים, ותמכו בהצעה. קם נשיא הוועד וקרא ברגש: "מחיר מופקע הוא, וממון הקהילה אינו הפקר! יודע אני שזה המחיר במרכז העיר, אבל מקווה יש לבנות במקום שאינו כה מרכזי. ונרוויח שני דברים: המבנה יקום במקום צנוע ושקט, ומחיר המגרש יהיה נמוך בהרבה! הנה, בזה הרגע עלה בדעתי שיש מגרש פנוי בסמוך לחומת העיר, ואני מוכן לבוא בדברים עם בעליו!"

נזעק המציע הראשון, וטען שיצטרפו ללכת באישון לילה עד לקצה העיר, ואין זה ראוי ורצוי. עמדו למניין. המציע הראשון זכה בתמיכת שלושה מחבריו, והנשיא נותר במיעוט. אבל הוא לא אמר נואש. הלך לגבירים בעלי השפעה בקהילה ודרש שיעמדו לימינו, לבל ירוקנו את קופת הקהילה ויתבעו מהם למלאות את החסר. גם הצד שכנגדו הלך, והתסיס את המון העם: "ראו, הנשיא מבקש להרחיק את המקווה לפאתי העיר. העשירים יגיעו לשם במרכבותיהם, אבל העניים יכתתו רגליהם בחושך, יינגפו במהמורות וכבורות בדרך!" נחלקה הקהילה לשתי מפלגות, נישאו נאומים חוצבי להבות, והדברים הגיעו לתגרות ומהלומות!

נודע לשלטונות דבר התסיסה. קרא המושל לרב העיר ושאלו לחוות דעתו. הרב ידע שבשני המחנות אנשים קשים ונרגנים, ולכל צד שייטה יעורר עליו את חמת הצד האחר, והודיע שאינו מתערב. המושל לא קיבל זאת, והטיל עליו להשכין שלום בקהילה. הלך הרב לשוחח עם הנשיא, והלה ירה זיקים: כספי הקודש, כסף קדשים הוא, ויש לשמור על גדרי הצניעות, דברים כדורבנות.

הלך לפרנס השני, ושמע שאין בדעתו לוותר על נוחות התושבים ורווחתם!

נאנח הרב, לא הותירו בידו ברירה. הלך אל בעל המגרש שבמרכז העיר, ושאל האם ברצונו למכרו, ובכמה, אמר לרב, כמשיח לפי תומו: "האמת היא, שאני נושא ונותן בנידון. אני חייב כסף רב ליהודי פלוני, ואין ידי משגת לפרוע את חובי. שעבדתי מגרש זה לחוב, ובעל חובי פנה למכר שלו, שהוא אחד הפרנסים, כדי שהקהילה תקנהו במחיר גבוהה ותקים עליו מבנה ציבורי. מהסכום שאקבל אצטרך להפריש דמי תיווך לשניים מהפרנסים, שבתמיכתכם תתאפשר המכירה". אמר הרב בלבו: כאשר שיערתי כן מצאתי, אכן נודע הדבר. משם הלך למשרדי המושל, וחקר מיהו בעל הקרקע בפאתי העיר. נודע לו שהמגרש שייך ליהודי שהיגר לצרפת. שיגר אליו מכתב, ושאל האם ניתן לרכוש את המגרש. הלה ענה במכתב, איך לא, שהמגרש ממושכן לנשיא הקהילה... עלה הרב אל המושל עם הממצאים שבידו, והמושל הדיח את כל הפרנסים. והעביר אחרים במקומם.

עליהם, יש כנראה סיפורים אחרים...

וזה עניין מחלוקת "קורח ועדתו". לכל אחד מהם, היו אינטרסים משלו... קורח ביקש להיות כהן גדול בעצמו. דתן ואבירם ואון בן פלת, תבעו את בכורת בני ראובן, שביקשו להחזיר לבכורים את עבודת הקודש ממנה נדחו בחטא העגל. ונמצא, שאילו – בהזיה פרועה – היה המרד מצליח, מיד הייתה ניטשת מלחמת הכל בכל... זהו שאמרו שקשר רשעים אינו מן המניין. אין זו אחדות אמת, אלא ברית קשרים לשעה. עד שיציצו הנגיעות האישיות, ותהיה חרב איש ברעהו.

שומע אדם נאומים חוצבי להבות, פוליטיקאים מתלהמים, אל יסחף, אל ילך שולל. אחד הוא חסר הנגיעות האישיות: הרב!

ויקח קרח (טז,א) (זה השער לה' גליון 149)

במדרש רבה (קרח יח,ח) מובא: "קרח שפקח היה מה ראה לשטות זה? אלא עינו הטעתו". הרבה קולמוסים נשתברו בפירוש דברי המדרש "עינו הטעתו". פירוש נפלא על כך שמעתי מאת מרן אדמו"ר ממישקולץ שליט"א: דהנה בתרגום אונקלוס על הפסוק "ויקח קרח" פירש: "ואתפלג קרח". ופירשו המפרשים "ואתפלג" – קרח פילג וניתק את עצמו מדרך האבות. וידועים דברי חז"ל מדרש רבה (סח) על הפסוק (תהלים קכא,א): "אשא עיני אל הרים" – אל תקרא ההרים אלא ההורים. דהיינו האדם צריך להסתכל למעלה אל ההורים – האבות, וללכת בדרכיהם. וזהו הכוונה "עינו הטעתו" – קרח לא קיים את הדרוש "אשא עיני אל ההורים" – להסתכל למעלה לדרך האבות בכדי ללכת בדרכיהם, אלא לקח לו דרך לעצמו, ולכן נכשל אף על פי שפיקח היה ...

ועל פי פירוש מתוק זה, המשיך לבאר מרן אדמו"ר ממישקולץ שליט"א את דברי המדרש פליאה: "מה ראה קרח לחלוק על משה? פרה אדומה ראה". שקרח אף על פי שעזב את דרך אבותיו, רצה לנצל את זכות אבותיו שתעמוד לו שלא ייענש על מעשיו, כמו בפרה אדומה שבאה לכפר על חטא העגל כמובא ברש"י (פר' חוקת): "משל לבן שפחה שטינף פלטרין של מלך, אמרו לאמו שתבוא ותקנח את צואת בנה". וזהו אם כן פירוש המדרש, מה ראה קרח לחלוק על משה, ולא פחד שייענש? פרה אדומה ראה. קרח חשב, כמו שפרה אדומה מכפרת על עוון בניה, אם כן גם לו תעמוד זכות אבותיו בעדו, אולם "עינו הטעתו" דזכות אבות מסייעת לאדם רק כשהולך בדרכיהם ..

ויקח קרח בן יצהר (טז,א) (בני זלץ)

דרשו חז"ל (סנהדרין, ק"ט :) "ויקח" אמר ריש לקיש שלקח מקח רע לעצמו. הגאון רבי ברוך אברהם טולידאנו מגאוני מקנאס שבמרוקו בספרו "אמרי ברוך" מבאר נפלא מהו המקח הרע שלקח קרח : מסופר על אחד הגאונים כשנכנס פעם לבית המדרש הבחין במספר עניי העיר המצפים לצאתו של גביר העיר מבית המדרש. אך הגביר לא הרגיש כלל שממתנים למוצא כיסו, והיה יושב ולומד בצוותא עם החכמים גמרא. ניגש אליו הרב ואמר : עתה ידעתי שהנך עריק מצבא מדינתנו, הסמיקו פניו ואמר בכעס : לא ידעתי את שיחת כבודו. השיב הרב : דע לך ידידי כל בני עמנו היהודים חיילים הם בצבאו של מלך מלכי המלכים, לכל אחד מאתנו

תפקיד מוגדר ומיוחד, המחליף תפקידו בזולתו יקרא עריק מן הצבא. דע לך : בך בחר ה' להיות עתיר נכסים וממון לרוב, והנך ממונה על עניי העיר להחיות ולהחזיקם, מדוע הנך מפקיר ומניח תפקידך, הנח לגמרא לחכמים המופלגים היושבים בשבת תחכמוני - בית המדרש, קום מלא תפקידך נאמנה.

ממעלליו של קרח : איתא במדרש (שוחר טוב תהלים א) אמר קרח לישראל בואו ואספר לכם : אלמנה אחת הייתה בשכונתי ואין לה רק שדה אחת ושור וחמור, באה לחורשה אמר לה משה "לא תחרוש בשור וחמור" כתיב. באה לזרוע אמר לה "שדך לא תזרע כלאים", באה לקוצרה אמר לה הניחי לקט שכחה ופאה, באה לעשות גורן אמר לה תני לאהרן תרומת מעשר. עלה כעסה ועמדה ומכרה את השדה וקנתה שני כבשים, כיון שילדו אמר לה תני הבכורות לאהרן, תני הגיזה הראשונה לאהרן. כעסה ואמרה הרי הם עלי כחרם, אמר לה כולה שלי. נטל ונשארה בוכה ללא כלום, עיי"ש.

רעיון נוקב ועמוק טמון בפרשתנו: לא לטשטש את התפקידים. לכאורה תימה הלא קרח עשיר מופלג היה, כדברי חז"ל (פסחים ק"ט). שלוש מאות פרדות היו נושאים את מפתחות אוצרותיו. הרי שאם היה מרחם על האלמנה היה יכול לתן לה מעט צדקה מנכסיו המרובים, ובכך היה גואלה מעניותה, מה לו לקרח להכניס ראשו ולנסות לשנות את כל הנהגת משה ואהרן אל פי ה' במדבר? אלא קרח במקום למלא תפקידו ולתן מכספו לעניים ניסה לקחת תפקיד לא לו, והכניס ראשו בין ההרים הגבוהים - מנהיגי ישראל משה ואהרן. נמצא שלקח מקח רע לעצמו, נטש את תפקידו המיועד לו ולקח תפקיד אחר, שהורידו לבאר שחת.

יִקַּח קֶרַח (טז,א) (זה השער לה' גליון 149)

במדרש (במדבר רבה פרשה יח) מסופר כי קרח היה ממונה על אוצרותיו של פרעה מלך מצרים ומשם נטל את כל עושרו הרב. ודרשו חז"ל על קרח את הפסוק (ירמיהו יז,יא) : "עשה עשר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו ובאחריתו יהיה נבל!"

יש להבין – שאל המגיד מדובנא - מדוע חז"ל אומרים עליו שעשה שלא במשפט, והלא קרח אסף את כל עשרו מפרעה ומביתו ואם כן מה פשעו ומה חטאתו?

אלא – תירץ המגיד – משל למה הדבר דומה? ליהודי אחד שהיה בעל בית מזיגה. ביום השוק התאספו ובאו אל בית המזיגה הרבה גויים שיכורים ובקשו לשתות. מזג להם בעל הבית יי"ש ביד נדיבה. לפתע הבחין בעל הבית בגנב ששולח את ידו אל צרורותיהם של השיכורים ומבקש ליטול מהם את ממונם. התנפל בעל הבית על הגנב, תפסו בדש בגדו והוציאו מבית המזיגה בכח. מדוע אתה מתנפל עלי? תמה הגנב – והרי לא נטלתי ממך דבר? שוטה שכמוך! השיב בעל בית המזיגה – אם אתה גונב מהם אתה גונב גם ממני, שהרי אם לא יהיה בכליהם כסף איך ישלמו לי על כל מה ששתו והשתכרו?...

כן הוא גם הנמשל – אמר המגיד – כאשר נטל קרח את ממונו של פרעה נמצא נוטל בעקיפין את ממונם של ישראל, שהרי הקדוש ברוך הוא הבטיח להם "ויצאו ברכוש גדול" ואם כן מה שנטל קרח מפרעה גרע מביזת מצרים.

**וַיִּקַּח קֶרֶחַ... וְדָתָן וְאָבִיָּרָם... וַיִּקְהָלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם... מַדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ
עַל קְהַל ה' (טז, א-ג) (אברהם לוי)**

מה מלמדות אותנו 4 היסודות שבבריאה?

בפרשת השבוע אנו קוראים את הסיפור המפורסם של "מחלוקת קורח ועדתו", סיפור שהתחיל עם הרבה הומור וקומדיה - והסתיים עם כאב עמוק והמון טרגדיה, וכדלהלן:

בתחילה קורח ועדתו עשו צחוק מהתורה ומצוותיה ומהמנהיג משה ואחיו אהרון הכהן (רש"י י"ז ג' ומדרש תהלים א'), אך סופם שפגעה בם יד ה' והם נענשו בשריפה (במדבר רבה י"ח י"ט) ונבלעו באדמה והארץ חנקה אותם לאט לאט (מדרש לקח טוב ל"ג ט"ז) וגם כל רכושם ניקבר עימם (ירושלמי סנהדרין פ"י ה"א), ואפילו שמם שהיה רשום בכל מיני שטרות וספרי יחוס - נמחה ונמחק באופן פלא (סנהדרין ק"ט ע"ב). והטרגדיה הגדולה ביותר שארעה לקורח ועדתו, זה שהם נענשו לנצח נצחים ונמחו גם מהעולם הבא (לדעת ר"ע שם).

וכל זאת למה? מדוע הבורא נלחם מלחמת חורמה בקורח ועדתו והשמיד אפילו את שמם ורכושם? מפני שהמחלוקת מאוסה מאוד בעיני ה' - ואין הוא חפץ שיישאר ממנה ומאנשיה כל זכר, לא ישיר ולא עקיף, לא מהם ולא מרכושם, ואפילו לא משמם (פני משה בירושלמי סנהדרין פ"י ה"א).

עד כאן ההיסטוריה של קורח ועדתו. אלא שכל מי שמעיין בפרשה - מיד מרים גבה או שנים, ומי שיש לו שלושה גבות - מרים את שלושתן. מדוע?

מפני שכרגע הכרזנו קבל עם ועולם שהבורא מתעב את המחלוקת ולא חפץ שיישאר ממנה שריד ופליט, ומשום כך הוא מחה את קורח ועדתו ושמם ורכושם. מצד שני בהמשך הפרשה מסופר שה' מצווה את משה לקחת את המחנות של אותם 250 בעלי מחלוקת ולעשות מהם ציפוי למזבח ולהפוך אותם "לחתיכה אחת מגוף המזבח", כפי שמכנה זאת הגמרא (מנחות צ"ט ע"א). במילים אחרות ה' מבקש ממשה שיעשה אנדרטה לאותם בעלי מחלוקת, והוא מצווה גם שהאנדרטה הזו תהא במשכן הקדוש, ועליה יקריבו את הקורבנות! כיצד זה יתכן?

התשובה על כך מאוד מעניינת, והיא מתומצתת במילים "מסירות נפש". פירוש: אותם 250 איש שהקטירו במחנות הללו - ידעו שמתוך כל קבוצתם רק אחד יישאר חי וכל השאר ימותו, אלא שהתעוורו עיניהם ושכלם - וכל אחד מהם היה בטוח שהוא מקריב לשם שמים והוא זה אותו אחד שיינצל. וכיון שהם התכוונו להקטיר לכבוד ה' - והם מתו באותה הקטרה, הגם שהם טעו בדמיונם ושגגו במחשבתם והיו בעלי מחלוקת, מכל מקום ההקטרה הזו מכונה "מסירות נפש" והמחנות הללו התחבבו מאוד אצל ה', והוא ציווה שיעשו מהם ציפוי למזבח, מפני שהמזבח זו גם בחינה של "מסירות נפש", שהרי הקורבן הוא במקום נפש האדם (עיין במשך חכמה י"ז ב').

לא יאומן! מצד אחד בורא עולם מאבד ומוחה את בעלי המחלוקת, ואפילו את שמם וממונם. מצד שני אפילו האנשים הללו כאשר הם מסרו נפש - זה היה חביב ואהוב על הבורא, עד כדי כך שהוא הנציח את מסירות נפשם במשכן הקדוש, ועשה להם "אנדרטה" על המזבח.

החשבון העדין הזה כל כך עמוק ומתוק, והמסר הטמון בו חד וברור כראש הגפרור ולא ניתן למחוק ממנו אפילו פרור, ונחזור עליו במילים ברורות:

יהודי יקר, לא משנה מי אתה ומה מעמדך הרוחני, ואפילו אם הנך רחוק מה' - וחלוש וכתוש ברוחניות - ונמצא במצב רעוע ופגוע וגרוע כמו שהיה לקורח ועדתו שיצאו חוצץ כנגד ה' ותורתו. דע לך שאם תמסור נפש למען ה' - ואפילו באופן חד פעמי, המסירות נפש הזו תהא חביבה ואהובה על הבורא עד מאוד, ובאותה נקודה אתה זכאי לכתר 'מושלם'. (כפי שראינו כאן אצל מקטריי הקטורת שהם אומנם הקטירו את הקטורת למען ה' מתוך מסירות נפש, אך מצד שני בו זמנית הייתה תלויה על גבם קופה גדולה של שרצים ואיסורים חמורים, כמו מחלוקת וכו').

מי שמתעמק בחשבון הזה כהוגן ומפנים את הדברים "הלכה למעשה", שואב מכאן כוחות רוחניים ועידוד רב - ועבודת ה' שלו מקבלת בעיניו ערך הרבה יותר גבוה, ובפרט אם היא באה מתוך קשיים - מתוך מסירות נפש. על פי זה מיושבת קושיה נוספת 'בתחביר של הפסוקים', שכתוב בהם כך: אָמַר אֱלֹהִים... וַיִּרְם אֶת הַמַּחֲתָת מִבֵּין הַשָּׁרָפָה וְאֶת הָאֵשׁ זָרָה הִלָּאָה כִּי קִדְּשׁוּ: אֶת מַחֲתוֹת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשָׁתָם, וְעָשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי פָחִים צְפוּי לְמַזְבֵּחַ, כִּי הִקְרִיבֶם לִפְנֵי ה' וַיִּקְדְּשׁוּ...
למה התורה לא ציינה זאת כבר בפסוק הקודם - והרי שם גם הוזכרו המחטות (שאלה זו שואל גם הפנים מאירות "ז ב"). אך לפי מה שראינו כעת, השאלה מתיישבת. מפני שהסיבה והזכות של אותם מחטות להגיע לעוצמה של "וְעָשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי פָחִים צְפוּי לְמַזְבֵּחַ" - נמצאת במילים "הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשָׁתָם", שבמילים הללו התורה מספרת לנו על מסירות הנפש של מקטרי הקטורת, כפי שראינו מקודם.

והשאלה נשאלת: מדוע התורה כותבת את המילים "אֶת מַחֲתוֹת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשָׁתָם" בסמיכות למילים "וְעָשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי פָחִים צְפוּי לְמַזְבֵּחַ"?

אלו שתי נקודות מרכזיות שהפרשה מלמדת אותנו, [1. האסון שבמחלוקת. 2. מעלת 'מסירות נפש חד פעמית' למען ה', ואפילו אם באותו זמן שאר עבודת ה' של האדם חסרה - ומצבו הרוחני קשה מאוד].

אלו שתי נקודות מרכזיות שהפרשה מלמדת אותנו, [1. האסון שבמחלוקת. 2. מעלת 'מסירות נפש חד פעמית' למען ה', ואפילו אם באותו זמן שאר עבודת ה' של האדם חסרה - ומצבו הרוחני קשה מאוד].

בפרשה אנו מוצאים פנינה נוספת, וכדרכם של יהודים נציג את הדברים בצורת 'שאלה ותירוץ'. מהי השאלה?

פרשת קורח פותחת במילים וַיִּקַּח קָרַח בֶּן יִצְחָר בֶּן קֵהֶת בֶּן לֵוִי וְדָתָן וְאַבְיָרָם בְּנֵי אֱלִיָּאָב... כאשר המילה וְדָתָן מופיעה עם אות ו' החיבור. אך בהמשך הפרק כותבת התורה "וַיִּקַּח מִסִּבֵּי לְמִשְׁפַּחַת קָרַח דָּתָן וְאַבְיָרָם... וַיִּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁפַּחַת קָרַח דָּתָן וְאַבְיָרָם...", וכאן המילה דָּתָן מופיעה פעמיים בלי אות ו' החיבור. ומדוע אין אחידות בתחביר הפסוקים?

מפני שהתורה רוצה לגלות לנו סוד גדול בתורת המחלוקת, ולהודיע לנו שבתחילה נלחמו במשה שתי קבוצות. קבוצה אחת של "קורח", וקבוצה אחת של "דתן ואבירם". ומדוע הקבוצות הללו חלקו על משה? קורח חלק על משה מחמת שלפי דעתו הוא היה צריך לקבל את המינוי הנכבד של "נשיא בני קהת". וכיון שמששה פעל אחרת ומינה במקומו את אליצפן,

קורח חלק עליו (רש"י ט"ז א'). אך דתן ואבירם חלקו על משה בגלל סיבה אחרת, וכפי שמגלה לנו המדרש שדתן ואבירם היו רשעים ובעלי מחלוקת מאז ומעולם - וכבר שנים ארוכות שהם ניסו להתנגח בה' ובתורת משה בכל הזדמנות (המדרש מביא ראיות לכך), וכאשר הם ראו בפרשתנו שקורח חולק על הנהגת משה - מיד הצטרפו לחגיגה וחיזקו את המחלוקת, "סתם"! לא בגלל שהם הזדהו עם טענות קורח, אלא פשוט עניין אותם דבר אחד. שיהיה בלגן ומהומה ואנדרלמוסיה, וחוסר שלום בעם ישראל (מדרש אגדה ומדרש הגדול, הובאו באוצר המדרשים).

כך זה היה בהתחלה. שתי קבוצות חלקו על משה, אך למרות המכנה המשותף שלהם - היה ביניהם הבדל עמוק. קורח חלק בגלל סיבה שלדעתו הייתה נכונה ומוצדקת, ואילו דתן ואבירם חלקו סתם - מחמת רשעותם. לכן בתחילה כתבה התורה קָרַח וְדָתָן וְאַבִּירָם, מפני שבאמת מדובר בשתי קבוצות שונות, שהרי כל אחד חלק על משה מטעם אחר. אך לאחר מכן קורח התדרדר ביראתו והתעוות בהשקפתו ועשה צחוק מהתורה ומצוותיה כפי שמובא במדרש באריכות, ומחלוקתו על משה סתתה כבר לכיוון אחר - לכיוון של רשעות, וקורח ודתן ואבירם הפכו כבר ליחידה אחת, יחידה החולקת על משה "סתם", מה שנקרא מחלוקת לשם מחלוקת. לכן בהמשך הפרשה כתבה התורה קָרַח וְדָתָן וְאַבִּירָם (ט"ז כ"ה + כ"ז) בלי ו' החיבור, מפני שכבר לא היו כאן שתי קבוצות - אלא רק קבוצה אחת רעה וקלוקלת, החולקת על משה "סתם", מתוך רשעות.

מכאן אנו למדים יסוד גדול בהלכות מחלוקת, ואנו כבר מבינים היטב למה חז"ל המשילו את המחלוקת לאש. מפני שלמחלוקת ולאש יש 3 תכונות זהות.

(1) לאש יש תכונה שהיא מתעצמת כל רגע והיא נוסעת הלאה ומתפרסת על שטחים נוספים, והיא לא נשארת באותו מקום שהדליקו אותה. כך גם המחלוקת. אפילו אם האדם נכנס למחלוקת בגלל כל מיני סיבות וחשבונות מעניינים (כפי שקרה לקורח בתחילה), בסופו של דבר המחלוקת מתעצמת ומתפרצת ונוסעת הלאה ומאבדת לאדם את השכל הישר ומקחה את חושיו הרוחניים ומכלה בתוכו כל חלקה טובה ולחלוחית קדושה, עד כדי כך שהוא אפילו יהיה מסוגל לעשות צחוק מהתורה ומצוותיה רח"ל, כפי שראינו אצל קורח וחבורתו.

(2) האש אוכלת ומשמידה הכל. היא מתיכה ברזל וממיסה זכוכית ופלדה, ואפילו חורכת את הסלעים והאדמה, וכאשר היא מתעצמת ומגיעה לרמה של פצצת אטום - בכוחה גם למחוק עולם ומלואו. ולמרבה הצער, התכונה זו קיימת גם במחלוקת.

כן כן, המחלוקת משמידה כל חלקה טובה. בכוחה להרחיק לבבות ולהביא לגירושין בין בני זוג ולהפריד קהילות ולהחריב את בית המקדש ולגרום לצרות ואסונות, ובפרשה אנו רואים שהמחלוקת כילתה לקורח את כל מה שהיה לו, גם ברוחניות וגם בגשמיות, והוא ורכושו ושמו נמחקו מהעולם...

(3) לאחר שהאש כבתה - את נזקיה אי אפשר לשקם, ובגד או בית שנשרפו הרי הם אבודים לנצח... אותו דבר המחלוקת. המחלוקת הינה נזק בלתי הפיך, ומה שנספה והושמד באש המחלוקת - קשה מאוד להחזיר. תשאלו אפילו את סניור קורח! למרות שלאחר שנבלע באדמה הוא כבר הבין היטב את טעותו - זה לא עוזר לו, ועד היום הוא בלוע שם ופיו מכריז בכל רגע "משה אמת ותורתו אמת ואנחנו שקרנים" (עייין במעשה על כך בגמרא ב"ב עד ע"א).

את הדבר הזה ראינו בשידור חוזר במעשה של קמצא ובר קמצא - שבגינם התגלגל חורבן בית המקדש כמבואר בגמרא באריכות (גיטין נ"ה ע"ב), ועד היום אנו משלמים את מחיר אותה מחלוקת ושנאת החנם שהתחילה אז. לכן המילה "מחלוקת" מורכבת מהאותיות "חולק מת", להודיעך שהמחלוקת מביאה על האדם בחינה של מוות והרס בלתי הפיך, ובכוחה לכלות לו הכל ולהפסידו בעולם הזה ובעולם הבא... וזה גם מעוגן בתורת הגימטרייה:

מחלוקת גימטרייה 585

(עם הכולל) 8 זהו אסון

שמכלה הכל גימטרייה 585

עד כאן הבנו שהמחלוקת מסוכנת ובכוחה להעביר את האדם על דעתו ודתו ולטרפד אותו מהעולם הזה והעולם הבא. אך ברשות הקוראים החביבים נעלה כאן עדכון קטן בעניין, עדכון שיצר הרע מסתיר מאנשים רבים. מה כוונת המשורר?

רבים חושבים שמחלוקת זה ללכת ראש בראש עם הזולת ולפתוח בריב ומריבה. אך לא כולם יודעים שגם אם חלילה נקלע האדם למחלוקת שלא באשמתו, אלא שהוא מסתגר בתוך ד' אמותיו ושומר על זכות השתיקה - ולא נלחם כדי לעצור את המחלוקת, האדם הזה גם זוכה לכתר העלוב של "בעל מחלוקת", והוא אף עובר על איסור 'לאו' מהתורה. היכן אנו רואים את העדכון הזה בפרשה?

על הפסוק "וַיִּקַּם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל דָּתָן וְאָבִירָם וַיִּלְכּוּ אַחֲרָיו זְקַנֵי יִשְׂרָאֵל" (ט"ז כ"ה), כותבת הגמרא כך: מכאן שאין מחזיקין במחלוקת. וכל המחזיק במחלוקת - עובר על הלאו החמור של "וְלֹא יִהְיֶה כְּקֶרַח וְכַעֲדָתָו" (במדבר י"ז ה'), והוא אף ראוי לקבל בגין כך צרעת (סנהדרין ק"י ע"א), ובמדרש מובא גם שהוא נקרא רשע (תנחומא ישן כ"א). משום כך, למרות שהצדק היה עם משה, לא רק שהוא לא נלחם בקורח כדי להעמידו על מקומו, אלא הוא אף חיזר אחריו והגיע לבקרו ביחד עם זקני ישראל, כדי לרצות אותו ולעצור את המחלוקת (תנחומא ישן ה', ותנחומא ג').

המסר הנלמד מכאן הוא חד וברור!

מי שנקלע למחלוקת... ואפילו שלא באשמתו... (כמו שקרה למשה הצדיק שקורח חלק עליו שלא בצדק), למרות זאת חייב אותו אדם להכניע את עצמו ולטרוח למען השלום ולחזר אחר פתרון המחלוקת, ואל לו לנחם את עצמו בכך שהוא לא אשם. ומי שלא נוהג כך, נכשל בלאו דאורייתא של "וְלֹא יִהְיֶה כְּקֶרַח וְכַעֲדָתָו".

במילים אחרות: גם אם הנך סבור שאתה מושלם והצדק אתך - והבעיה היא בחבר בשכך בשדכן... לעולם אל תאפשר מצב של צ'לבה וברוגז ומחלוקת. ואם כבר נוצרה המחלוקת, עליך לעשות מהפכה ולפעול להחזרת האחדות, ולהילחם למען השלום. אם היינו חיים את ההלכה הזו ומהדרים בה כראוי, היינו פותרים לעצמנו 99% ממגוון הבעיות שמקיפות אותנו בעניינים של "בן אדם לחברו". בעיות שכנים, שלום בית, סכסוכי עובד ומעביד וכו', אלא שהשטן דואג

שנעשה את כל החומרות וההידורים שבתורה - בכל מקום, חוץ מחומרות והידורים בנושא שלום ודרכי שלום.

וכאן המקום להזכיר את דבריה הנוקבים של הגמרא שכתבה כך: אמר רבי יוחנן, לא חרבה ירושלים, אלא על שדנו בה דין תורה. והגמרא שואלת: ומה הפגם בכך? והגמרא עונה: הפגם הוא שלא נהגו לפני משורת הדין, ולא חיזרו אחר השלום (ב"מ ל ע"ב), והרי כתוב בפסוק "וְהָאֵמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְבֹּ" (זכריה ח' י"ט)! פירושו: האדם היהודי לא צריך לחזור רק אחר "האמת", אלא אחר "האמת והשלום". וכאשר יש התנגשות בין האמת לשלום, אזי צריכים לבחור בשלום.

עד כאן השכלנו להבין היטב שמחלוקת זו אש. ונשאלת השאלה: "כיצד מכבים את האש הזו"? האם יש איזה מתכון רשום לכך? תתפלאו לשמוע, אבל יש גם יש.

לימדונו חכמנו ז"ל שבבריאה יש "ארבעה יסודות" - וכל דבר גשמי שבעולם מורכב מארבעת היסודות אלו או מחלקן, ואלו הן: אש, מים, רוח, עפר (רמב"ם יסודי התורה פרק ד א + ב). ובארבעת היסודות הללו רמוזה המחלוקת, ודרכי ההצלה ממנה.

האש - זו המחלוקת, הרוח המים והעפר - אלו דרכי ההצלה ממנה, וברשות הקוראים הנחמדים נרחיב יותר את הדברים:

האש - מרמזת על המחלוקת, כפי שראינו מקודם שהמחלוקת והאש זהות בשלושה תכונות. משמידות הכל, מתפרסות הלאה, את נזקיהן כמעט ואי אפשר לשקם. והרוצה להינצל מהמחלוקת, יאמץ לעצמו את שלושת הכלים הבאים:

רוח - זכור שאש בלי רוח לא יכולה להתקיים, והיא דועכת ונגמרת. כך גם המחלוקת. אם לא תזרים רוח ותלבה את האש, אם לא תיסחף אחר המחלוקת ולא תענה לצד השני, בסופו של דבר המחלוקת תיעצר. שהרי מחלוקת נוצרת כאשר יש 'שני צדדים'. אך אם תבטל את דעתך למען השלום ותשמור על איפוק וותרנות, סופה של המחלוקת לדעוך ולחלוף.

מים - אין מים אלא תורה... לא מספיק לשמור על איפוק, אלא צריך גם ללמוד תורה ומוסר ולהבין את חומרת המחלוקת וגודל נזקה, ולהתמלא ביראת ה'.

ומה יהיה אם למרות הכל יצר הרע בוער באדם ומסית אותו להיכנס למחלוקת מחמת כל מיני חשבונות מסחריים ורווחים גשמיים, והיצר לוחש לאדם באוזן שאם הוא יכנס למחלוקת - הוא ירוויח מכך. כיצד אותו אדם יכול להתמודד מולו?

עפר - זכור מה ארע לקורח שנבלע בעפר... תפנים שממחלוקת לעולם אי אפשר להרוויח - ובאמצעותה מאבדים את הכל, גם את העולם הזה וגם את העולם הבא, ואל תיתן ליצר הרע להטעות אותך בפלפולי סרק "שאם תכנס למחלוקת - תרוויח".

האמת היא "שבעפר" טמון עוד כלי חזק וענק שניתן להפעיל כנגד יצר הרע...

עפר - זכור לאן אתה הולך... יהודי יקר, זכור שהחיים הם זמניים וסופם שהם חולפים ונגמרים, ויבוא יום שתעמוד למשפט לפני מלך העולם על כל מעשיך, משפט שיקבע את גורלך

לנצח, והמשפט הזה יהיה על דקדוק האמת. ומה תעשה אז כאשר מלך המלכים ישאל אותך: בני יקירי, למה נכנסת למחלוקת ושנאת חינם וציערת אותי - ובמעשיך גרמת לעיכוב בניין בית המקדש והארכת הגלות? מדוע לא התבוננת במחלוקת קורח ועדתו - ולמה לא למדת משם מוסר השכל ואורחות חיים על גנות המחלוקת? וכי לחינם הכנסתי את הסיפור הזה לתורה? ומה נענה אז?

אם נשנן היטב את ארבעת התכונות הללו של אש (מחלוקת) רוח מים ועפר (התרופה למחלוקת), בעזרת ה' נשרוד את הניסיון בשלום ונצליח להתרחק מכל מחלוקת כמטחוי קשת, ונרוויח גם בעולם הזה וגם בעולם הבא.

מה דעתכם לאמץ את הרעיון?

ויקח קורח... ויקהלו על משה ועל אהרון (טז,א-ג)

קורח שפיקח היה מה ראה לשטות זו. "ויקח קורח" - לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה - רש"י.

וקורח שפיקח היה מה ראה לשטות זו? עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו - שמואל ששקול כמשה ואהרן, אמר בשבילו אני נמלט, וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו כולם מתנבאים ברוח הקודש וכו', אמר, אפשר כל הגדולה הזאת יוצאה ממני ואני אדום?! לכן נשתתף לבוא לאותה חזקה ששמע מפי משה שכולם אובדים ואחד נמלט, אשר יבחר ה' הוא הקדוש - טעה ותלה בעצמו, ולא ראה יפה לפי שבניו עשו תשובה ומשה היה רואה. (רש"י בשם תנחומא)

ויש להבין, מה תשובה היא זו לטעותו של קורח שפיקח היה, וכי זו פיקחות להילחם במשה ולתלות תקווה שזכות שמואל הנביא תעמוד לו ברשעותו, וכי מי מעלה על דעתו להשתמש בזכות הצדיקים לחטוא ולהרשיע ולהיות בטוח שינצל, ועוד בזכות צדיק שעדיין לא בא לעולם! עוד בחז"ל הובא ברש"י: ומה ראה קורח לחלוק עם משה? נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדיבור. מבארים לנו חז"ל, מה היה הגורם להביא את קורח למחלוקת עם משה - קנאה. ועדיין יש לתמוה, והיאך הגיע קורח לקזזו קנאה עמוקה שתביאהו עד כדי לכפור במשה, והלא אנו רואים בעלי קנאה בכל דור ודור, ואין מגיעים לכאלו תוצאות חמורות עד כדי לכפור בתורה ובמשה, וכמו שאמרו חז"ל (ירושלמי סנהדרין פרק חלק הלכה א'): קורח - מין היה, כפר בתורה מן השמים ובנבואת משה רבנו. ועוד יש ליישב את סדר המהלך המבואר בב' המדרשים הנזכרים, דבתחילה אמרו: "ומה ראה קורח לחלוק על משה? נתקנא על נשיאותו...". ובמדרש האחר אמרו: "וקורח שפיקח היה מה ראה לשטות זו? עינו הטעתו...".

ב. האדם מקנא במה שיקר ערך אצלו.

האדם מקנא במה ששווה לו, אדם שיקר אצלו הממון מקנא הוא בבעלי הממון, כיון שהממון תופס אצלו ערך חשוב. אדם ששוואף לכבוד, יקנא באנשים בעלי מעמד שיש להם כבוד גדול, כיון שהכבוד אצלו ערך חשוב. וכן ביתר התאוות והחשקים של ענייני העולם - יקנא האדם באחרים במה שנפשו חושקת.

כמו כן האוהב תורה ודבק בחכמתה, יקנא בבעלי תורה, ואדרבא ככל שעסק התורה יהא חשוב אצלו, כן תגדל אצלו הקנאה בבעלי תורה וחכמה. והוא עניין "כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו", לפי שכל הגדול מחברו והינו בעל חכמה יתירה, הרי שהחכמה בעלת ערך רב אצלו, וכפי אשר תגדל אצל החכם ערך החכמה כן יקנא בבעלי החכמה. וכמו שכתב הרמב"ם (בהלכות רוצח ושמירת הנפש פ"ז ה"א): וחיי בעלי החכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה - כמיתה חשובין.

ג. "קנאת סופרים" חיובית לעומת השלילית. "קנאת סופרים תרבה חכמה" (בבא בתרא כא), הקנאה בבעלי החכמה גורם גדול הוא לאדם להתעלות בחכמה. אולם זאת כאשר הקנאה היא במובן החיובי, דהיינו שמשתוקק להיות חכם וגדול בתורה ובעבודת ה' כפלוגי, אולם אין עינו צרה בחכמתו של אותו פלוגי, אדרבא, הינו טוב עין הוא עליו אלא שרוצה להתדמות לו. לעומתו המקנא בבעלי חכמה וקנאתו מובילתו להיות צר עין בחברו, וחפץ הוא להבנות על חורבנו, בוודאי אין זו קנאת סופרים שתרבה חכמה, להיפך, גם מה שיש לו לאותו מקנא, ילקח ממנו.

הסכנה לבעלי החכמה המקנאים בבעלי החכמה - סכנה קרובה היא, ועלולים בנקל לסטות מהקנאה החיובית המרבה חכמה, לקנאה השלילית המאבדת את החכמה, ובפרט כאשר התחרות היא עם החכמים בני דורם, שבמו עיניהם רואים הם אותם, וכפי שכינה אותם רבנו יונה בשערי תשובה ח"ג אות ק': "כת שונאי ה'", לאלו שעיניהם צרות בהצלחת חבריהם, וקשה להם לסבול לראות את חבריהם קרובים לה' ומכובדים אצל העם יותר מהם.

ד. חלישות הדעת היא טבעית ובלתי נמנעת ואינה בגדר קנאה. ומה שמצינו גבי משה רבנו (מדרש רבה דברים פרשה ט'), שאמר מאה מיתות ולא קנאה אחת, וזה היה שקנא ביהושע שנתייחד לו הדיבור מבלי שידע משה ממנו, היינו שנצטער למה פסקה ממנו הנבואה ולא חלילה למה יהושע מתנבא, וכמו שכן אמר משה עצמו כשתתנבאו אלדד ומידד, הלא אמר: "מי יתן וכל עם ה' נביאים", ואם כתבה זו תורה, בוודאי אמר זאת משה באמת גמורה, אלא כאמור, שמח היה בנבואת יהושע, אלא שנחלשה דעתו ונצטער על שפסקה הנבואה ממנו. וכמו כן מצינו בגמרא (ברכות נ"ח ע"ב), מעשה ברב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע היו מהלכים בדרך, ופגשו את רבי חנינא בריה דרבי איקא, וראו בחכמתו היתירה, וכו', ואמרו לו: חכם אתה כל כך? נתנו עיניהם בו ונפטרו.

ברור הוא שאצל חכמי התלמוד הקדושים הדבר בדקות גדולה, והוא הנקרא "חלישות הדעת" של החכמים מחבריהם העולים עליהם בחכמה, וחלישות דעת זו גרמה לחכמים צער, והיינו כאמור נחלשה דעתם מדוע הם לא הגיעו למדרגה זו שראו בחבריהם, אולם לא חלילה שעיניהם הייתה צרה למה חבריהם זכו למה שזכו, ולפי שסוף סוף בסיבתו של רבי חנינא נגרם צער וחלישות הדעת לרב פפא ורב הונא - ואף שהיה זה שלא באשמתו, כידוע שצער הנגרם לאדם - מסוכן הוא למצער גם אם לא נתכוון, והוא המושג הנזכר בגמ' "חלשא דעתיה", והוא בלתי נמנע לאדם עלי אדמות אחר שאינו מלאך. ועוד מצינו בגמ' (בבא מציעא פה ע"א), שרבי זירא היה בודק עצמו כל שלושים יום בתנור שהיה נכנס לתוכו ולא נשרף כדי להיווכח שלא ישלוט בו אש של גיהנום, ופעם אחת ראו זאת החכמים, נתנו בו עיניהם ונחרכו שוקיו. וזאת

לגודל תשוקתם לחכמה ולמדרגות הקדושה, והערכתם אליהם יותר מכל, התפעלו והתפלאו מכך, והוא עניין נתנו בו עיניהם, ולא חלילה מתוך צרות עין.

קרח לקח עצמו לצד אחד כתרגומו ואתפליג, (דברים טובים – קרח)

ידוע שכל בן אדם "פקח" מבין שיש בכל דבר שתי צדדים, ואדם שמבין זאת הוא פקח, כי צד זה 94 ועוד צד זה עוד פעם 94 וא"כ ביחד זה 188 זה פקח, ואם חברו גם מבין שיש שתי צדדים וא"כ יש לנו ארבע צדדים זה ביחד 376 זהו בגימטריא "שלום", וא"כ לפי זה יש לבאר "קרח שפקח היה" והוא כן הבין שבכל דבר יש שתי צדדים, א"כ מה ראה לחלוק, אבל הוא לקח לצד אחד וא"כ בגלל זה גרם למחלוקת.

"ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן" [טז, א]. (ניצוצות)

איזהו עשיר? ומה ראה קרח לחלוק עם משה? נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל (רש"י).

כל אוצרות קורח לא ישמחו את האדם, אם אינם שלו, אם אינם מיגיע כפיו, ואם הוא מרגיש, שאין לו תביעה מוסרית עליהם, קורח, שקיבל את רוב עושרו מאוצרו של פרעה, לאחר שהיה שומר האוצרות שלו – ואוצרותיו של פרעה כללו את כל שאסף יוסף מכל העולם כתשלום עבור התבואה! – כל האוצרות הללו לא יכלו לשמח את קורח. אחד הקשיים בדרך אל השמחה הוא תסמונת ההשוואות. קורח היה יכול להיות מרוצה מאד במה שהיה לו, אילולי קיבל אליצפן את נשיאות השבט. כעת, כשהעמיד את עצמו לעומת בן דודו, צפה על פני המים חוסר שביעות הרצון. מנת משכל, עושר, וגבורה... כל אלו שורשם נעוץ בהשוואות. ועשיר – עשיר הוא זה השמח בחלקו. הימנעות מן ההשוואות מאפשרת לאדם להודות לה' על מה שיש לו, במקום לבכות את אשר יחסר.

כשמתעוררת מידת הקנאה, עלינו לזכור את דבריו של רבינו ה'מסילת ישרים': "הקנאה גם היא אינה אלא חסרון ידיעה וסכלות, כי אין המקנא מרוויח כלום לעצמו וגם לא מפסיד למי שהוא מתקנא בו..." ואז יקל עלינו להתגבר על המידה הרעה הזו, כפי שיעיד הסיפור הבא:

בישיבה לא למדתי מי יודע מה, ולדאבוני לא זכיתי להיות מיושבי בית המדרש, וע"כ לאחר נישואי ידעתי שעלי לחפש עבודה כדי שאוכל להביא טרף לביתי. לאחר בירורים נרשמתי עם חברי משה אהרון לקורס הנהלת חשבונות. אחר תקופת הלימוד הייתה בידנו תעודה. והתחלתי לחפש עבודה אולם ברוב המשרדים העדיפו מנהלי חשבונות ותיקים שיש להם ידע והמלצות בנושא. על דבר אחד לא היינו מוכנים להתפשר – לא לעבוד בחברה מעורבת. גם המחיר שהציעו לנו כמשכורת היה מגוחך במיוחד. בסופו של דבר הבנתי שעל גובה המשכורת אצטרך להתפשר ועם הזמן תעלה גם היא.

התחלתי לעבוד בבית חרושת גדול, הייתי אחד ממנהלי החשבונות, במשרד היו 3 מנהלי חשבונות כש אחד מהם אחראי על כולם. חברי שלמד איתי עדיין לא מצא עבודה. חצי שנה חלפה, המשכורת שלי גדלה באופן משמעותי, באותו זמן פתחו במשרד שלוחה נוספת והיה צורך במנהל חשבונות נוסף. מיד הצעתי את חברי והמלצתי עליו המלצות חמות, המנהל שהיה

מרוצה ממני סמך עלי והזמין אותי לראיון אישי. מהר מאוד השתלב חברי, משה אהרון, בעבודה והפך למנהל חשבונות מהשורה. כך עבדנו ביחד 5 שנים נוספות, היינו שלושה מנהלי חשבונות ועוד אחד בכיר שהיה אחראי על כל הסניפים, המשכורת שלו הייתה בהתאם, כמעט פי שניים משלנו.

לאחר 5 שנים הודיע מנהל החשבונות הבכיר כי הוא מוכרח לעזוב את העיר, לגבינו זה אמר שמישהו מאתנו צריך לתפוס את מקומו, הרגשתי כי אני מסוגל למלא את מקומו. באותם ימים הגעתי לעבודה דרוך ומצפה, כל צלצול טלפון הקפיץ אותי גם בביתי, הייתי מתוח ונרגש: שמא הבוס יעדיף לפנות אלי כשאני בבית ולא דרך מקום העבודה.

בוקר אחד כשהגעתי לעבודה, פנה אלי חברי, משה אהרון, וסיפר לי בתמימות כי הציעו לו ליטול את תפקיד מנהל החשבונות הבכיר, הוא גם שאל לדעתי. הבטתי בו המום ושתקתי. כמעט ולא החלפתי עמו מילה רק שאלות עניתי לצורך העבודה. חששתי שקולי יבגוד בי אם אנסה לדבר עמו. הלכתי בתום העבודה לביתי סהרורי כשאני תפוס בהרהורים: הרי אני הכנסתי אותו לעבוד... איך הוא עשה לי דבר כזה... משה אהרון החל ללמוד את תפקידו ואני בחדר הסמוך הרגשתי כמו ילד קטן שחברו הטוב נבחר לתפקיד חשוב והוא ממורמר על כך שלא מעריכים אותו מספיק. כל התכנונים והתוכניות על מה שאדבר ואיך, לא יצאו לפועל, ידעתי שרק אוכל להזיק לעצמי ובעצם המנהל מכיר אותי היטב ואם לדעתו משה אהרון מוצלח יותר לתפקיד לא אוכל לשכנעו אחרת... ידעתי שאני מוכרח לעבוד על עצמי, קראתי הרבה ספרים בגנות הקנאה והשתדלתי להתחזק באמונה. התאמצתי לשוחח עם חברי כרגיל שיחות רעים כמו בימים ימימה, אבל משהו השתנה. הידידות האמיצה התפוררה והפכה לשברירית. לא היה בי האומץ לשוחח עמו על רגשותיי, היו פעמים בהם עברה בי המחשבה שהוא היה צריך לבקש מהמנהל לתת לי את המשרה, הוא סיפר לי בהזדמנות כי הוא חוסך עבור ילדיו ולי... אין מהיכן לחסוך.

כך התהלכתי עוד 10 שנים, בזבזתי אותם על דאגה לעתיד, בחוסר אמונה מובהק וביגון חסר טעם. יום אחד התקשר השדכן: "יש לי הצעה מיוחדת, אני בטוח שלא תסרבו לה, ולפני שהספקתי להגיב הוא נקב בשמו של חברי, משה אהרון. יש לו בת מיוחדת... וחוף מזה הם מוכנים לתת דירה לבחור שימצא חן בעיניהם". "נו" שאלתי, "והבן שלי...?", "הבן שלך מוצא חן בעיניהם" אמר השדכן. שנינו המשכנו לבוא לעבודה, החדרים הנפרדים והיחסים שהלכו והתקררו סייעו בידנו להתחמק זה מזה עד אותו יום בו הפכנו למחותנים. הייתי נתון בסבך של התרגשות ואושר. אחרי שבוע פתאום הבנתי מה קרה כאן.

משה אהרון קיבל את משרת מנהל החשבונות, והרוויח את הכסף שכה השתוקקתי לקבל בשביל מה, בשביל לתת אותו לי – לבני. הרגשתי בושה איומה מעצמי ומה-10 השנים האחרונות שעברו עלי בקנאה ובחוסר אמונה. "אתה רואה? הקב"ה נתן לך את הכסף בלי שתטרח עליו". התביישתי, במקום לחיות באמונה פשוטה שהקב"ה יסייע בבוא העת, ביליתי 10 שנים בדאגות של מה יהיה? ואיך? וחיצי קנאה מורעלים עברו לחדר השני בו ישב מנהל החשבונות הבכיר שישב ועבד כדי לתת בבוא היום את הכסף הזה לדירה לבני.

"ואון בן פלת בני ראובן" [טז, א]. (פרפראות לפרשת השבוע)

און בן פלת, אשתו הצלתו, אמרה לו, למה אתה מתערב במחלוקת, הרי בכל אופן או משה יהיה המנהיג, או קרח, אבל אתה הרי לא תקבל שום מינוי ולמה לך להתערב, והיינו דכתיב חכמות נשים בנתה ביתה זו אשתו של און בן פלת (שם).

בעלי המוסר שואלים הרי לדבר כזה לא צריך חכמה רבה, ומסבירים שבשעת מחלוקת כל שכל ישר כל שהוא, הוא חכמה רבה, מפני שבשעת המחלוקת מאבדין את השכל.

טלית "תכלת" לקרח מאין ? (טז, ב) (בני זלץ)

וברש"י: "אלה קריאי העדה" והלבישן טליתות שכולן תכלת, באו ועמדו לפני משה, אמרו לו טלית שכולה תכלת חייבת בציצית או פטורה, אמר להם חייבת. התחילו לשחק עליו, אפשר טלית של מין חוט אחד של תכלת פטורה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה, עכ"ל.

מנין היה לעדת קרח "תכלת" במדבר, צבע התכלת מדג החילזון עולה מן הים ? הגאון החכם רבי וידאל צרפתי (מגאוני המערב הקדמונים ארבע מאות שנה. נין ונכד לרש"י ור"ת) בספרו "צוף דבש" כתב בפר' ציצית (שלח) "והיה לכם לציצית" אע"פ שאין תכלת, ודיבר בלשון נוכח, לא היה להם תכלת כי במדבר היו, ותכלת עולה מהים, עכ"ד.

ואחד המחברים השיג על דבריו תימה הרי מצינו שקרח ועדתו הלבישו טליתות תכלת ? הגאון רבי משה טולידאנו בספרו "מלאכת הקדש" (ביאור על רש"י חי לפני כשלוש מאות שנה) דוחה באחת את טענות המגיה בחריפות (עי"ש בפר' תרומה) : ישראל בצאתם ממצרים היו קרובים לים היה להם תכלת הרבה, בלכתם למדבר לא היה בנמצא שם. אלא שיוצאי מצרים עשו להם טליתות מתכלת ממה שהוציאו עמם ממצרים. עתה, בשנה השנייה לצאתם ממצרים עדיין היה מצוי אצלם תכלת הרבה, וכ"ש לקרח ועדתו שהיו כולם נשיאי עדה, שוודאי להם היה עדיין הרבה ממה שהוציאו במצרים, וכלל זה היה "שש וארגמן ותולעת שני" שהם אינם מצויים במדבר. מעתה מדויק היטב הנאמר בפרשת תרומה "וכל אשר נמצא אתו הביאור" הרי שלא היה מצוי ביד כל אדם אלא למתי מספר.

ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים (טז, ב) (הרב יעקב שטולמן)

נצטוונו בפרשת קדושים (ויקרא יט, לב): "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן", ומכאן למדו חז"ל (קדושין לב ע"ב) מצות קימה בפני תלמיד חכם.

ועד כמה חייב לעמוד מפניו ?

אומרת הגמרא: "יכול יעמוד מפניו ממקום רחוק? תלמוד לומר 'תקום והדרת' - לא אמרת קימה אלא במקום שיש לו הדור בעמידתו" ופרש רש"י: "הדור בעמידתו - דהינו תוך ד' אמות, דמוכחא מילתא שמפניו הוא עומד". אמנם, לא כל תלמידי החכמים שווים לעניין זה. נפסק בשלחן ערוך (יורה דעה סי' רמד, ט- יד): "הרואה חכם עובר, אינו עומד עד שיגיע לתוך ארבע אמותיו, וכיון שעבר מלפניו יושב. ואם רבו מובהק - עומד מלפניו מלוא עיניו, ואינו יושב עד שיתכסה מעיניו או עד שישיב במקומו. ראה אב בית דין - עומד מלפניו משיראנו מרחוק מלוא

עיניו עד שיעבור מלפניו ארבע אמות. ראה את הנשיא - עומד מלפניו מלוא עיניו, ואינו יושב עד שישב במקומו או עד שיתכסה מעיניו".

לפי זה, אומר החיד"א ב"נחל קדומים" - תחילת בזוי משה על ידי קרח ועדתו מונחת כבר בפסוק זה: "ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים" - הם השוו את כבודו לכבודם של שאר מאתים וחמשים ראשי הסנהדריות, וקמו רק "לפני משה" כלומר, רק כאשר בא לפניו ממש, כשהגיע לתוך ד' אמותיהם, ולא כפי הדין שמיד כשרואים אותו עומדים מלפניו מלוא עיניהם.

איך נהרו חמשים ומאתים איש אחרי קורח.

ונביא את מה שר' יוסף יצחק ג'ייקובסון סיפר ולפי זה איך רבים נהרו אחרי טעותם, והנה: פעם הגיעו האינדיאנים באמריקה לראש השבט שלהם, לצ'יף, ושאלו אותו: החורף הקרוב יהיה קר או לא? הצ'יף הרהר רגע, והכריז: החורף השנה יהיה קר מאוד. לכן, תתחילו לאסוף עצים. נצטרך המון עצים כדי להתחמם. הצ'יף אמר - עושים. ערימות העצים באזור המחיה של השבט הלכו והתגבהו. כולם מתכוננים לחורף קשה וסוער במיוחד.

אחרי שבוע באים שוב הילידים לראש השבט ושואלים אותו: אתה בטוח שהחורף יהיה ממש קר השנה? והוא עונה להם: חכו עד מחר. הלילה אני אעשה עליית נשמה, אשאל את הרוחות ואחזיר לכם תשובה. יצא הצ'יף מחוץ לג'ונגל, התקשר למכון המטאורולוגי, ושאל אותם על התחזית לקראת החורף המתקרב. הולך להיות קר מאוד בחורף, הם אמרו לו. הולך להיות קר מאוד בחורף, אמר הצ'יף לבני השבט. והעצים נערמים בהמוניהם.

אחרי שבועיים שוב ניגשים האינדיאנים לראש השבט ומבקשים תחזית מדויקת יותר. עד כמה קר יהיה? הם שואלים אותו. הם רוצים לדעת כמה עצים הם צריכים במלאי. תחזור מחר, אומר לכם בדיוק, אומר הצ'יף. ושוב, יצא הצ'יף מחוץ לג'ונגל, ההקשר למכון המטאורולוגי, ושאל אותם על התחזית לקראת החורף המתקרב. הולך להיות מאוד-מאוד קר בחורף, הם אמרו לו. הולך להיות מאוד-מאוד קר בחורף, אמר הצ'יף לבני השבט. ומרוב עצים כבר לא ראו ג'ונגל...

עוברים שבועיים נוספים ובני השבט שוב מבקשים את עצתו של ראש השבט. הם רוצים לדעת האם יהיה ממש-ממש קר בחורף. ושוב, הוא מתקשר למכון המטאורולוגי, והם אומרים לו יהיה מאוד-מאוד-מאוד קר בחורף. תגידו, אומר הצ'יף, מאיפה אתם יודעים שהולך להיות חורף כל כך קר? מה זאת אומרת? עונים לו נציגי המכון המטאורולוגי. האינדיאנים אוספים עצים כמו משוגעים.

ומדוע תתנשאו על קהל ה' (טז, ג) (אוצרות החיים גליון צה)

גאון אחד שלא היה מעדת החסידים שאל פעם את רביה"ק הרבי מלובלין זי"ע מדוע ינהרו רבים אליו ללמוד, ומה יראו מכבודו כי ייסעו אליו, ולמה לא יבואו גם אלי, הלוא אנכי תלמיד חכם גדול יותר מכבודו.

השיב לו הרה"ק בנחת, גם בעיני פלא שהם באים אלי, יודע אני את ערכי השפל, מי אני ומה אני כי רבים יבואו אלי לדרש את א-לקים ולמה, לא ילכו באמת אל כבודו אשר ידעתיו לגאון מובהק סיני ועוקר הרים, ואולי היא הנותנת משום שאני מתפלא על שהם באים אלי, לכן באים דווקא אלי, ומפני שכבודו מתפלא למה לא יבואו אליו על כן אינם באים אליו.

"כלם קדושים ובתוכם ה" (ליקוטים נפלאים)

פירש האדמור מויז'ניץ ז"ל בעל ה"אמרי חיים" קרח טען, וממשיך לטעון את זה עד היום, שכולם קדושים. וכששואלים אותו מדוע לא רואים את זה, מדוע הם לא נראים כך, משיב קרח, "ובתוכם ה". הם קדושים בלב. ועד היום הם עונים את אותה תשובה כששואלים אותם על התנהגותם, והם עונים: יש לי לב יהודי.

"כי כל העדה כולם קדושים" (טז, ג) (ומתוק האור)

כאשר ביקש קרח לבחור אנשים למפלגתו, עמד בפניו אתגר לא פשוט. למשה ולאהרון היה מעמד מכובד ביותר בקרב עם ישראל, הכל הכירו בקדושתם וראו איזה יחס מקבלים הם מהקב"ה. איך אפשר לשנות את המצב הקיים, מה פתאום שמישהו יסכים לחלוק על משה רבנו רק משום שהוא אמר?

ישב קרח וחשב עד שנצנץ במוחו רעיון: כי כל העדה כולם קדושים - זו תהיה סיסמת הבחירות שלי! אמר ועשה.

קרח הכריז על כינוס חרום בענייני השעה, וכאשר האולם התמלא פתח ואמר: רבותי! כן, גם אתה, החייט שיושב שם מצד ימין... תקשיבו טוב. הלב שלי מתפלץ בכל יום שאני רואה את השנים האלו לוקחים את הכל לעצמם. איך הם מעיזים? וכי רק הם קבלו את התורה? כולנו שמענו את עשרת הדברות מפי הקב"ה, כיצד מסוגלים משה ואהרן לומר לכם שאתם שווים פחות מהם?

היה פעם רבי גדול, שכל אדם שהיה נכנס אליו היה זוכה לתואר 'צדיק' - כן, צדיק, מה אתה מבקש? תכנס צדיק, שב, צדיק, מה אתה אומר, צדיק?

פעם נכנס אליו אדם בכדי לבקש ברכה עבור זיווג הגון לביתו. הרבי קבל את פניו כדרכו - "שלום צדיק, לשם מה באת אלי, צדיק?" אמר לו האיש: "רבי'ה את האמת, באתי לכאן עם בעיה, אך בעצם אני חושב שכבר מצאתי לה פתרון - במה מדובר, צדיק? התעניין הרבי. -באתי לכאן משום שיש לי בת שעדיין לא הצלחתי לחתן אותה, אך כאמור, מצאתי כבר פתרון לבעיה. לי יש בת, לרבי יש בן. זה שהרבי צדיק - כולם כבר יודעים. את זה שאני צדיק - הרבי כבר הספיק לומר בעצמו כמה פעמים בדקות האחרונות, ענבי הגפן בענבי הגפן, הבה נשתה לחיים!"

"תשמע צדיק זה לא פשוט" - אמר הרבי. "את האמת, אתה צודק, אני צדיק ואתה צדיק. אך כל אחד מאתנו הוא סוג אחר של צדיק, אני אתחתן עם צדיקים מהסוג שלי, אתה תתחתן עם צדיקים מהסוג שלך..."

בא קורח ואמר: רבותי, כל העדה כולם קדושים, כולנו חכמים, כולנו נבונים - מי צריך בכלל את משה רבינו? וזו הייתה כפירה! משום שברגע שגם אני צדיק, אני יכול להחליט שמצות ציצית היא המצאה של משה רבנו, ושהתורה לא נתנה מהשמיים, ח"ו.

רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' (טז,ג) (ישראל גולד)

יש להבין מה הקשר של המילים ובתוכם ה' לפסוק, הלא זה ברור ואין זה ממין הטענה?

והנ"ל בזה הוא שתפקיד הנשיאות והמלוכה הוא לדאוג לחיי העם לבל יקוים מאמר המשנה באבות "לולא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו", והנשיאות נחשבת כעבדות (כמבואר בהוריות י:). אבל בדור המדבר שה' היה שרוי בתוכם, ואם עשו עבירות מיד הענישים הקב"ה כמו שכתוב "הבשר עודנו בין שיניהם... ואף ה' חרה בעם", א"כ בדור כזה לא צריך מלוכה ונשיאות ולכן שאלו מדוע תתנשאו על קהל ה' הרי לא צרכים אתכם כי "ובתוכם ה'".

ויקהלו על משה ועל אהרן (טז,ג) (מר אבישי יוחננוף)

בספר "תפוחי חיים" כתב, שזו דרכם של אנשי ריב, לעשות הכל בהתקהלות ובהמוניות, וזאת במקום לגשת אל משה, לשוחח עמו בפרטיות ולבקש את בקשתם בצורה מכובדת. לכן לשון הכתוב: "ויקהלו על משה" ולא אל משה, כיון שלא באו לדבר אליו באפן רציני ומכובד, אלא הסיתו את העם על משה שלא בפניו.

על דרך זו פרש בספר "לוחות עדות" את הפסוק "רבים אמרים לנפשי אין ישועתה לו בא-לקים סלה" (תהלים ג, ג), ולכאורה, היה צריך להיות כתוב "רבים אומרים אין ישועתה לי...". אלא שבפסוק זה מבקר דוד המלך את התנהגותם של מתנגדיו, אשר אינם באים לדבר עמו, אלא מסיתים אחרים שלא בפניו, ואומרים "אין ישועתה לו".

כי כל העדה כלם קדשים (טז,ג) (ישראל גולד)

בפרשת דברים מוכיח משה רבנו את עם ישראל ומזכיר ברמז את עוונותיהם. אחד מהם הוא: "וחצרות ודי זהב", ופרש רש"י שם ש"חצרות" זו מחלוקתו של קרח, ודי זהב הוא חטא העגל. ולכאורה, הרי קודם עשו את העגל, ואח"כ הייתה מחלוקתו של קרח, ומדוע הפך משה את סדר הדברים?

ובאר בספר "ילקוט הגרשוני": בעצם, על מה שעשו ישראל את העגל, לכאורה היה להם תרוץ: סוף כל סוף לפני חמשים יום יצאו ממצרים, והיו רגילים מאד לעבוד עבודה זרה, אם כן, אין עליהם כל כך טענה שעשו את העגל. אבל אם זה התירוץ, מתעוררת עליהם טענה חדשה: הרי במצרים כבדו מאד את כהני העבודה זרה, כמו שכתוב בפרשת ויגש: "רק אדמת הכהנים לא קנה כי חק לכהנים מאת פרעה ואכלו את חקם", ומדוע בני ישראל לא למדו גם הנהגה זו מהמצרים? אם כן, כאשר חלק קרח על משה רבנו, לא נתן כבוד למנהיגי העם וכוהניו, אלא טען כי "כל העדה כלם קדושים" - בזה עורר מחדש את הקטרוג על מעשה העגל, כי אותה טענה והמלצת זכות מחמת שיצאו ממצרים, נפלה. לכן נאמר קודם "חצרות" ואח"כ "די זהב".

כי כל העדה כלם קדשים (טז,ג)

רב אחד הזדמן לבית כנסת בעיר גדולה, והתפלא לראות שכל המתפללים אומרים קדיש יתום לאחר התפילה. שאל הרב את הגבאי לפרש הדבר. "וכי הייתה בעיר מגיפה חס וחלילה, שכולם יתומים" "לא", אמר השמש, "פשוט מי שבא להתפלל הם אלה שיש להם חיוב לומר קדיש". נאנח הרב ואמר: "כל העדה כולם קדושים", כולם אינם אלא אלה האומרים קדיש.

בְּקֶר וַיֵּדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ (טז,ה) (ישראל גולד)

בקר וידע ה' את אשר לו" (טז-ה) קרח ועדתו בקשו לחלק על גדרי התורה. להגמיש אותם. "אמר להם משה: גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפך בקר לערב? כן תוכלו לבטל את זו" (רש"י)

"ובני קרח לא מתו", ניצני השקפה זו נובטים מחדש מדי פעם. בני אדם, גם דתיים, הסבורים שאפשר להכפיף את ההלכה לכאן ולשם מפני כרח השעה דומים הם לאותו אדם שלא הספיק לסיים מלאכתו בערב שבת, עמד ושנה את זמן ההדלקה בלוח... כאלו בכך תשהה השמש משקע.

וכבר משלו למה הדבר דומה, לשוטה שבא אצל הנפח. הניח ראשו על הסדן, ואמר: "הכה נא בקורנס". נרתע הנפח: "לשם מה?" והשוטה הסביר: "קניתי כובע, והוא צר למדת ראשי. עלי לכווץ את הראש כדי שהכובע יתאים".

אלו היה אפשר להגמיש את ההלכה, היו גם הגויים מסכימים לקבל את התורה. אך זו בדיוק הנקודה, שהתורה דורשת מהאדם להגמיש את עצמו, להתאים את עצמו להלכה. וכשם שיש יום ויש לילה, יש גם שעת דמדומים משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים ושעת ספק היא - ומחמירים בה. "וכמו שנאמר על קצת החסידים שהיו פורשים משבעים שערים משערי המותר, מיראתם שער אחד משערי האסור" (חובות הלבבות, שער התשובה ה). מקבלים שבת לפני השקיעה ומבדילים רק אחר צאת הכוכבים, כך בדיני התורה, כדיני הכשרות, למשל. יש מותר ויש אסור, ויש תחום של ספק. והוא ספק דאורייתא, חשש מאכלות אסורים המטמטמים את הלב, ויש לפרש ממנו, למשך יד ולהינזר. להקפיד על כשרות מהדרת ולא להיכנס לתחום הדמדומים.

משל המשיל רבנו יהודה הלוי זצ"ל.

מעשה ברוקח ידען בתורת הרפואה ובקי ברזי התרופות. כל חולה וסובל פנה אליו, סח על מכאוביו ומדווי, והרוקח רקח בעבורו תרופה מועילה. שחק סממנים וערבם, ושיקוייו חוללו פלאים. שלמו החולים ככל שהושת עליהם ברצון ובשמחה, שמו של הרוקח נודע לתהילה, ועשרו הלך וגדל. עשרו הרב ושמו הטוב של הרוקח עוררו את קנאתו של קנאי צר עין. מה עשה? חדר באישון לילה אל בית המרקחת, רוקן חצי מכל צלוחית וצנצנת, והגיר את תמיסתם לצנצנות שהביא עמו. המתין כמה ימים עד ששכחו הדי הגנבה וחדשות אחרות תפסו את מקומה, והכריז בקול תרועה על פתיחת בית מרקחת מתחרה, בחצי המחיר. ההצלחה מבטחת, הן משתמש הוא באותן תרופות...

ואם אפשר לחסך - למה לא, פנו אליו הסובלים וספרו לו על מחלתם ועל מחושיהם. והלה, בביטחון עצמי ובגבהות לב, לקח מכל הבא ליד. שחק, טחן, ערב ורקח, וגרף את הממון הרב. לא ארכו השעות, והמונים צבאו על דלפקו של הרוקח הראשון: "הושיעה נא פדה ממות!" החולים השתנקו, מכאוביהם הוכפלו, התפתלו מייסוריהם, אף נפחו נשמתם. בני משפחה אבלים וזועמים צרו על בית המרקחת החדש, ובעליו נמלט על נפשו מפחד נקמת הדם. כי אין די בסממני הרפואה, יש צרך בחכמת הרפואה, במינון המדויק ובמזיגה הנכונה. אך רק ממחה וידען רשאי לקבעם, ומי שייהרס ויתיימר לקבע בשרירות לב ובחסר ידע, דמו בראשו.

כך גם בחכמת התורה ובצוויי הבורא. רק חכמי התורה המפלגים, מעתיקי השמועה ומעבירי המסורת, רשאים לקבע הלכות וגדרים. אשרי המצית להם והולך לאורם, אוי למשער לעצמו ולקובע מסברתו בדיני שבת החמורים שהם "כהררים התלויים בשערה"

"בוקר ויודע ה' את אשר לו" (טז, ה) (חמדה גנוזה)

חז"ל (יומא עה) אמרו על המן: "צדיקים ירד על פתח ביתם, בינונים יצאו ולקטו, רשעים שטו ולקטו" וזה שאמר משה: אתם אומרים שאתם צדיקים? "בוקר ויודע". נראה מחר בבוקר איך ירד המן אצלכם, ליד ביתכם או רחוק ממנו ...

בקר וידע ה' את אשר לו (טז, ה) (ישראל גולד)

ברש"י: ומדרשו - 'בקר', אמר להם משה: גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפך בקר לערב, כן תוכלו לבטל את זו, שנאמר: 'ויהי ערב ויהי בקר...!'

המשל שמביא הרב בן ציון סנה על הדברים, ממחיש אותם היטב: ענקית האופנה ההולנדית B&W נקלעה לקשיים בשל התחרות הצמודה בשוק. החליטו הבעלים ליחצן את החברה באופן חדש - ירוק. הוסיפו עלה ירוק לסמל של החברה, העובדים של החברה שלבושים בחלצה שחורה, קבלו עלה ירוק על חלצתם. כל החברה עברה לחשמל סולארי, והחיסכון שהנהיגו באנרגיה היה מדהים - בן אדם נכנס לחנות ומוצא אותה חשוכה, למעט הדלפק. מבקש האדם לקנות מעיל, מפנים אותו לאזור המתאים במחלקה המתאימה. מיד כשהוא מגיע לנקודת המקום המתאימה, נדלק האור במקום. כל זאת כדי לחסוך באנרגיה. כך יש קו ייצוגי חדש ואופנתי.

יום אחד נכנס בחור מרושל לחנות, נגש לנציג המכירות ומבקש חולצה. "מחלקת חולצות מצד שמאל, הדלת השלישית". הוא מגיע לשם - נדלק אור. נגש מיד למוכר, ומבקש חולצה. "איזו חולצה?" - שואל המוכר.

"לא משנה."

"איזה צבע"

"לא משנה."

"איזו גזרה?"

"לא משנה"

פתאום כבה האור. הבחור שולח מבט תוהה אל המוכר, ושואל - "מה זה, החושך? מה קרה?"
אומר המוכר: "אם לא משנה לך - בשביל מה האור?!"

והנמשל: משה רבנו אמר לקרח - "בקר וידע ה' את אשר לו". לשם מה יש צורך בבוקר? כדי להבדיל בין תכלת ללבן, כדי להבחין בין כלב לשועל, בין חמור לזאב. אבל אתה אומר - "כל העדה כלם קדושים" - אין שום הבדל. אם כן, לשם מה אור?!

הבוקר נועד כדי להבחין, ואתה מנסה לא להבחין. אם לא מבחינים, לשם מה בוקר?! כשם שאת הבוקר אתה לא תוכל להפוך ללילה, כך לא תוכל לקחת מאהרן הכהן את המנוי שלו, כי את המנוי הזה - עשה ה'!

"בוקר וידע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו" (טז, ה)

מבאר בתפארת שלמה שנרמז כאן מה שכתב בספר 'אור המאיר' עה"פ 'על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי', הבחינה לאדם לידע אם אוהב הוא את ה' באמת ובתמים, שיראה באיזו מחשבה הוא מתעורר בבוקר. אם נפשו נמשכת ובווערת באהבת השי"ת עם קומו, סימן הוא כי אכן עובד הוא את ה' באמת. אולם אם נפשו נמשכת להבלים ידע כי רחוק הוא מאהבת ה'. זה הפירוש 'בוקר וידע ה' את אשר לו', בקימת הבוקר ידע האדם אם קשור הוא לה', אם לאו.

וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו (טז, ה). (ליקוטי יהודה)

הקשה הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א, מפני מה לא תיקנו חז"ל לכהנים שיברכו בכל יום 'שעשני כהן', וכדרך שתקנו לברך בכל יום 'שלא עשני גוי' 'שלא עשני עבד' ו'שלא עשני אשה'. ותירץ החידושי הרי"ם, על פי דברי המדרש האומר, כי עד לחטא העגל היו כל ישראל ראויים לכהונה, ורק לאחר חטא העגל ניטלה מהם הכהונה וניתנה לכהנים, אשר היו מבני שבט לוי שלא חטא בעגל. נמצא, כי אם היו מברכים בכל יום על בחירתם ככהנים, הרי בכך היו מתכבדים בקלון כלל ישראל, אשר הפסידו את הכהונה בחטא העגל, וכדי שלא יבואו לידי כך, העדיפו חז"ל שלא לתקן ברכה על דבר זה.

"רב לכם בני לוי" (טז, ז) (נחלת צבי)

כתב רש"י קרח שפקח היה מה ראה לשטות זה עינו הטעתו וכו'. 'חכמינו ז"ל דייקו בלשונם קרח שפקח היה וכו' ולא אמרו חכם היה, דבאמת לא היה חכם, דמי שנכנס למחלוקת, זו ראייה שהחכמה ממנו והלאה, דאמרו חז"ל איזהו חכם - הרואה את הנולד, וממחלוקת לא יוצא שום דבר טוב רק שנאה ותחרות וכו' ולבסוף לא משיג מכל מה שרצה במחלוקת כלום ואדרבה מפסיד. הנותן עינו במה שאינו שלו מה שמבקש אין נותנים לו, ומה שבידו נוטלים ממנו, הגמל הזה הלך שיעשו לו קרניים, וחתכו לו את האזניים, "פקח" חושב שיכנס למחלוקת ויצא בשלום", חכם" לא נכנס כלל למחלוקת.

מעשה היה ביהודי אחד שעשה איזה דבר שהזיק ליהדות , כשנכנס אל מרן הגר"ז זצ"ל, נזף בו וצעק עליו על רוע מעלליו . שאל אותו היהודי, רבי, מה אפשר לעשות כדי לתקן את המצב ? ענה לו אי אפשר לעשות כלום, וסיפר לו את המעשה דלהלן : מעשה היה בעיירה יהודית שהיה שם עגלון אחד שהיה מסייע את האנשים למקום חפצם, ומזה הייתה פרנסתו, ויהי היום ובחור אחד למד את המקצוע הזה היטב, קנה לו סוס ועגלה והחל לעסוק ג"כ באותו עסק באותה עיירה, כששמע מכך העגלון הוותיק כעס עליו מאד, והחל לצעוק עליו שהוא מקפח אותו בפרנסתו וכדומה , והחל מריבה גדולה ביניהם . הגיעו השנים לפשרה שהעגלון הוותיק ישאל את העגלון החדש שאלה בהלכות עגלונים, והיה, אם ידע את התשובה יוכל להמשיך כאן, ואם לא יהיה חייב ללכת לעיר אחרת . שאל אותו העגלון הזקן, מה קורה אם העגלה נתקעת בבונץ סמיק ועמוק ? אמר לו העגלון הצעיר מורידים את הנוסעים והחבילות מהעגלה, כדי שהעגלה תהיה יותר קלה ויוכלו להוציאה. חזר ושאלו מה קורה אם עשו כן ולא הועיל? אמר לו מביאים סוסים אחרים וקושרים חבל לעגלה הקשורה בבונץ ומושכים. חזר ושאל מה קורה אם גם עשו כן ולא הועיל, כי הבונץ עמוק וסמיק מאד , אמר לו איני יודע . אם כן אמר לו העגלון הזקן, כיון שלא ידעת עליך ללכת לעיר אחרת ולא להמשיך בעיר הזו, אמר לו מקובל עלי כיון שזו התנאי שהיה בנינו, אולם בבקשה ממך תלמד אותי מה באמת עושים במצב כזה ? אמר לו העגלון הזקן: במצב כזה באמת אין מה לעשות, אולם עגלון חכם יודע שלכזה בונץ לא נכנסים. ואז פנה מרן הגר"ז לאותו יהודי ואמר: באמת אין מה לעשות, אבל אם היית חכם היית יודע שלכזה בונץ לא נכנסים ...

"ואהרן מה הוא כי תלינו עלי" (טז, יא) (...כוכב מיעקב)

משה ואהרן אמרו על עצמם ונחנו מה. אמנם קשה, איך אמר משה על אהרון מה הוא. וכי בא למעט בכבודו של אהרן, אלא , אמר ראש ישיבת "כוכב מיעקב" הרב ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל (מובא בספר כרם חמד) אמרו חז"ל (עירובין סה:) בשלושה דברים אדם ניכר: בכוסו , בכיסו, ובכעסו,

בכוסו - תשקה אותו, והוא כברי פתח את פיו, כי משנכנס יין - יצא סוד, ואז אפשר יהיה לדעת בדיוק מי הוא ...

בכיסו - תראה כיצד הוא מתנהג בממונו, וכיצד הוא מגיב כשפוגעים לו בכיס... "מצרף לכסף וכור לזהב" אין לך מצרף לדעת מי הוא האדם כמו הכסף!

ובכעסו - כשאדם כועס, אין הוא שולט על דיבורו ומעשיו , הוא אומר דברים ועושה מעשים שלאחר מכן בוודאי יתחרט עליהם ...

אך אצל אהרן, אי אפשר להשתמש בכל הג' דרכים כדי להכירו : אהרון, בהיותו כהן, אסור בשתיית יין, ואי אפשר לבדקו בכוסו . נמצא שניתן לבדוק את אהרן הכהן רק בכעסו. אמר להם משה: " ואהרן מה הוא"? אתם רוצים לבדוק את אהרן? האפשרות היחידה היא - "כי תלינו עליו" תריבו אותו ואז תיווכחו מיהו...

לא חמור אחד מהם נשאתי (טז, טו). (נר ישראל)

הרה"ק מרוזין זיע"א נהג בגינוני מלכות. פעם העז בו עשיר מלבוב ושאלו, ילמדנו רבינו, למה צדיקים הראשונים הסתפקו במועט שבמועט ופיזרו כל כספם לצדקה, ואילו הצדיקים כיום נוהגים כנסיכים ודרים בטרקלינים. נענה לו הצדיק, ממה מתפרנס הרבי, ממתנות חסידי. ובכן, שלש כתות בנותני 'פדיונות', חסידים, בעלי בתים, ובעלי עבירה. החסידים שכל מעשיהם קודש, מתכוונים לשם שמים. בכספם משתמש הרבי לדברים שבקדושה ולצדקה. בעלי בתים, שמעניקים לצדיק כדי לזכות בפרנסה ובריאות. בכספם הוא מכלכל פרנסת הבית וצרכיו, ובעלי עבירה, עשירים שרוצים להתפאר וכספם אינו כשר, אבל הרבי אינו רוצה לרחקם, ממתנת ידם בונה הצדיק טרקלינים וקונה סוסים אבירים. לפנים היו חסידים מרובים ובעלי עבירה ועשירים מועטים, לפיכך חיו הצדיקים חיי צער ופיזרו את כל הונם, עכשיו שעשירים כאלה רבו למכביר, אין ברירה לצדיק כי אם להתנהג במותרות.

"דב לכם" (טז, יז)

"וקרח שפיקח היה..." (רש"י) אמרו חכמינו: "אין מעמידין פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו" (יומא כ"ב) - כלומר: מן ההכרח שיהיה לו למנהיג איזה פגם במשפחתו, כדי שלא יוכל להתגאות יתר על המידה לפיכך שואל רש"י: "מה ראה לשטות זו" - איך רצה להיות מנהיג ונשיא בזמן שהיה מיוחס גדול ולא הייתה לו קופה של שרצים מאחוריו?

והוא מתרץ, שראה כי עתיד נינו שמואל להיות שופט על ישראל אף-על-פי שגם הוא לא תהא לו קופה של שרצים ויהיה בן אותה משפחה מיוחסת. אולם "לא ראה יפה" - שלא ידע כי באמת תהיה לשמואל קופה של שרצים מאחוריו, היינו עצם היות לו סבא כקרח...

ויקהל עליהם קורח את כל העדה (טז, טז)

קורח, והשועל.

קם קורח וקורא תיגר, חולק על משה רבנו ועל אהרן קדוש ה', מתכנן "הפיכה". וחז"ל הקדושים שואלים: "קורח, שפיקח היה, מה ראה לשטות זו?" הרי היה זה צעד של התאבדות, ללכת נגד רצון ה', בזמן שהנסים היו כה גלויים – ומשה רבינו מחוללם! וענו: "ליבו לקחו", הוא חש פגיעה אישית, חשב שנדחק לקרן זוית, נעלב שלא נבחר כנשיא. לפיכך נסחף ברגשותיו, למערכה אבודה מראש. זה מובן, וכבר היו דברים מעולם. אבל השאלה הנשאלת היא, כיצד הצליח קורח לסחוף אחריו מאתיים וחמישים "נשיאי עדה, קרואי מועד, אנשי שם", ראשי סנהדריות. ולא אותם בלבד, אלא: "ויקהל עליהם קורח את כל העדה!" כיצד?!

נספר סיפור ממורשת יהדות תוניסיה, ונשתמש בו כמשל. מעשה בשועל שמצא את שער הכרם פתוח, נכנס לכרם ואכל בכל פה. לפתע נחרד: בעל הכרם הגיע עם כל משפחתו. אם ימצאוהו, יהרגוהו ויפשוט את פרוותו! מה עשה, רבץ לארץ והשים עצמו כמת. הילדים הקטנים גילוהו, וצווחו בגיל. ענדו לראשו מטפחת, הנעילוהו בנעליהם הקטנות, עד שאביהם התערב ואמר: "קחוהו והניחיהו מחוץ לכרם, לבל תבאש נבלתו". נשאוהו הילדים החוצה – ולתדהמתם פקח השועל עיניו, התנער וברח...

ברח השועל, והנה אריה לקראתו ועיניו נוצצות למראה הארוחה... אמר השועל: "אדוני המלך, אני מהווה ארוחה דלה. אך אם תטריפני, תפסיד רבות. ראה נא את הנעלים הפעוטות שלרגלי. אומנות חדשה למדתי, להתקין נעליים לרגלי חיות. אם תשאירני בחיים אתקין לך זוג נעליים נפלאות, ורגליך לא יינגפו בקוצים וברקנים, אבנים וצרורות". נשאה ההצעה חן בעיני האריה. אמר לו השועל: "השג לי כמה רצועות עור, ואתקין לך נעליים לתפארת". "חכה כאן" אמר האריה. ואכן, כעבור שעה קלה חזר. בטנו שבעה ובידיו עור גמל.

"פשוט נא רגליך", אמר השועל, "ואקח ממך מידה". פשט הארי רגליו, והשועל נטל את העור, וכפת בו את רגלי הארי הדק היטב... צחק ואמר: "מזה זמן רב מתאוה אני לטעום בשר ארי, וכעת באה ההזדמנות...". והארי, חסר אונים, כבול ועקוד, נהם בחרון אף: "חכה, חכה, רק אשתחרר ואנקום נקמתי!". אבל השועל קיפץ עליו וקרא: "באיזה חלק אתחיל?". באחת הקפיצות לא נשמר, וזנבו הגיע ללוע הארי. נגס בו הארי, וקטם את זנבו. צרח השועל, ולפתע שמע קול אריה קרב ובא. נבהל, וברח. נמלט על נפשו. וידע: עתה ישוחרר הארי – ויחפשו, אף ימצאו. כי סימן יש לו: זנבו הקטום...

כינס השועל את אחיו, ואמר: "אחי השועלים, מציאה מצאתי! מעבר לאופק עוגנת אוניה ובעליה מחלק בשר ודגים לכל דיכפין! בואו אחרי, ואיכלו כאוות נפשכם!". התלהבו השועלים. אמר להם: "הביאו עמכם כדים, וימלאון בשר!". אבל איך יישאו את הכדים, וכפותיהם חייבות לשחות במים? נתן להם עצה, לקשור את הכדים לזנבם... עשו כן. קפץ למים, וקפצו כולם אחריו. החלו לשחות, והכדים התמלאו במים ומשוכם למצולות. זעקו: "אנו טובעים! אמר להם: "מהרו, יחתוך כל אחד בשיניו את זנבו של השוחה לפניו!". עשו כן, והודו לו על העצה המחוכמת. והשועל שמח: מעתה כולם קיצוצי זנבות, והארי לא יוכל עוד למצאו... אכן, זו הייתה גם עצת קורח: הוא עצמו נגרר אחר הפגיעה המדומה בו. אבל איך משך אחריו את האחרים? הבטיח גם להם סירי בשר, חילק הבטחות למשרות... וחשב: אני, כשלעצמי, לא אוכל למרוד. אבל אם אגרור אחרי את כולם, לא תוכל לפגוע בהם הקפדת משה רבינו, לא יפגעו מחמת אף ה'... ולא ידע את הפתגם העתיק, כי בגיהנום יש מקום לכולם...

ואגב, זו גם דרכו של היצר הרע. הוא יש לו אינטרס להחטיא, אבל כיצד גורר הוא אותנו? בהבטחה לסיר הבשר, להנאה מעבר לאופק, שם ישאירנו קרחים מכאן, ומכאן...

"אל תפן אל מנחתם" (טז, טו) (דרכי מוסר)

קטורת שהם מקריבים לפניך מחר, אל תפן אליהם (רש"י)

אמר על זה הסבא מקלם הערה נפלאה, רואים מכאן עד כמה גדול כח התפלה, משה רבינו היה צריך להתפלל תפלה מיוחדת שהקב"ה לא יקבל את הקטורת דהיינו את התפילות שלהם, אף שאם חלילה היו מתקבלות תפילותיהם היו כופרים במשה ובתורתו, והייתה מתבטלת כל התורה כולה, עם כל זה פחד משה רבינו מתפילתם והתפלל להקב"ה שלא יקבל את תפילתם. אם כן כמה חשוב לפני הקב"ה וגדול כח התפילה שאנחנו מתפללים על ישועת ה' ועמו, ואי אפשר לנו לדעת כמה פועלת תפילתנו למנוע מאתנו צרות רבות.

הבדלו מתוך העדה הזאת (ט"ז - כ"א) (סיפורי צדיקים, גליון 210)

הרה"ק רבי ישראל המגיד מקוזניץ זיע"א אהב את השלום ואת האחדות, והיה אומר יותר טוב שלום שלא לשם שמים ממחלוקת לשם שמים, ואף היה אומר אילו היו כל ישראל עושים שלום ביניהם ומושיטים יד איש לרעהו לשם קשר של אהבה ואחוה ורעות, היו כל הידיים מצטרפות ליד אחת גדולה שהייתה מגעת עד לכיסא הכבוד.

ומספרים כי בעיר אחת סמוכה לקוזניץ פרצה מחלוקת בתוך הקהילה, והיו כאלה בתוך הקהילה שהחליטו לייסד להם קהילה מיוחדת, הדבר נודע להרה"ק מקוזניץ והזמין את הראשים ואמר להם, ישנן עבירות חמורות שבחמורות, כמו ע"ז ושפיכות דמים וכדומה, ועל כולם אנו מוצאים עונשים חמורים בתורה לעוברי עבירות אלו, אבל אין אנו מוצאים בתורה מפורש כי עלינו להבדל מעוברי עבירה אלו, ורק במקום אחד אנו מוצאים בתורתנו לאמר "הבדלו מתוך העדה הזאת" וזה דווקא במחלוקת קרח ועדתו, שהם רצו להכניס פילוג בתוך מחנה ישראל, וכמ"ש הכתוב "ויקח קרח" ומתרגם אונקלוס "ואתפלג קרח" ומי שרוצה לעשות פילוגים בישראל צריכים ומחויבים ומוזהרים מן התורה להבדל ממנו.

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר; הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע (טז, כ-כא) (הרב יאיר אלפרין)

הקשה האלשיך הקדוש, המלה "לאמר" אין לה, לכאורה, מקום כאן, שכן מתי נאמר "לאמר"? כאשר צווה ה' את משה ואהרן לומר משהו לבני ישראל, אבל בדבור זה שדבר ה' למשה ולאהרן, לא צווה עליהם לומר לבני ישראל דבר, אלא הורה להם: "הבדלו מתוך העדה וגו' ואכלה אתם", ואם אין להם מה לומר, מדוע אמר להם ה' "לאמר"?

אלא, אומר האלשיך, ה"לאמר" שלפנינו שונה מכל האחרים. אין כוונתו לומר שמשה ואהרן יאמרו את הדברים לבני ישראל, אלא שיתפללו עליהם. וכיצד יכלו משה ואהרן להבין, כי הפעם במלה "לאמר", מצוה עליהם השי"ת להתפלל? מפני שאחר כך אמר להם הקב"ה: "הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע", והמשפט הזה דרש באור יסודי. מדוע?

כי אם היה הקב"ה שולח מלאך להרג את קרח ועדתו, מובן מדוע משה ואהרן צריכים להבדל מתוך העדה, כי המלאך אינו מבדיל בין צדיק לרשע, ועלול חלילה, לפגע גם בהם. אבל מאחר שהקב"ה מודיע כי הוא בעצמו יעשה זאת "ואכלה אתם כרגע", לצורך מה עליהם להבדל מהעדה הרעה? וכי יעלה על הדעת שהשי"ת יפגע במשה ואהרן, על לא עול בכפם? אם כן מדוע בכל זאת הורה להם: "הבדלו"? מכאן הבינו משה ואהרן שבמלה "לאמר" רמז להם הקב"ה משהו. מהו הרמז?

חשבו משה ואהרן, האם היה כבר מקרה דומה בחומרתו, שהקב"ה בדבריו בקש לרמז משהו? חשבו ומצאו כי, אכן, היה מקרה דומה, בחטא העגל, כשה' אמר למשה רבנו: "הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם" (שמות לב, י). והנה, משה בוודאי תמה, מדוע ה' מצוה עלי שאניח לו, וכי אני אוחר בידו של הקב"ה, כביכול, ולא מאפשר לו להרג את בני ישראל? אלא, הסיק, שיש בידו, באמת, אפשרות למנע מהקב"ה לכלות ח"ו את עמו. כיצד? על ידי תפלה. ולכן מיד עמד ונשא תפלה ככתוב (שם יא): "ויחל משה את פני ה' א-לקיך" וגו'. אף כאן, הבינו משה ואהרן,

כשאמר ה' "הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע", מה משמעו? שכל עוד שאיננו נבדלים מעם ישראל, אנו מעכבים את הקב"ה מלכלות ח'ו את עמו. כיצד? על ידי תפלה, וזהו שאמר להם ה': "לאמר" מה לומר? פשוט מאד, להתפלל. ועל כן מיד, "ויפלו על פניהם ויאמרו א-ל א-לקי הרוחת לכל בשר" (שם, כב).

"ופקודת כל האדם יפקד עליהם" (טז, כט) (מעיינה של תורה)

כתב בספר מלוא העומר: כאן מצאו חכמינו רמז לביקור חולים, שמצווה היא לבקר אצל כל חולה (נדרים ל"ט). ויש להבין, למה דווקא כאן נרמז הרמז הזה? ברם, בידוע שלפני יעקב אבינו לא היה חולי בעולם, עד שבא יעקב וביקש רחמים כי יחלה האדם לפני מותו, למען ידע להכין עצמו ולחזור בתשובה (ראה בבא מציעא פ"ז). ואכן, תפקידם של מבקרי החולים הוא - לפי ספרי המוסר - לעורר את החולה לתשובה. אבל עדת קורח הרי היו חוטאים ומחטיאים את הרבים, אשר אין מספיקים בידם לעשות תשובה, וממילא לא תהא להם כל תועלת במחלה ועליהם למות אפוא מיתה פתאומית. זהו שאמר משה רבינו: "ופקודת כל האדם יפקד עליהם" - אם יחלו הללו לפני מותם ויבואו אנשים לבקרם, הרי זה סימן כי "לא ה' שלחני", אבל אם מות ימותו פתאום ללא כל מחלה מוקדמת, הרי זה סימן "כי נאצו האנשים האלה את ה'", ואין מספיקים בידם לעשות תשובה.

"אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל אדם" (טז, כט) ("יגדיל תורה" עמ' רלח)

בגמ' נדרים (לט, ב) אי' אמר ריש לקיש רמז לביקור חולים מן התורה מנין, שנאמר 'אם כמות כל אדם ימותון אלה ופקודת כל אדם' וגו', מאי משמע? אמר רבא אם כמות כל האדם ימותון אלה שהן חולים ומוטלים בעריסתן ובני אדם מבקרים אותן וכו'. 'בגמ' ב"ק (ק, א) דרשו על הכתוב בפ' יתרו "והודעת להם את הדרך ילכו בה", ילכו זה ביקור חולים.

מסופר על גדולי ישראל שמצאו כאן רמז שאין להתעכב אצל החולה ולהכביד עליו, לכך נדרש מ"את הדרך ילכו", לבקר וללכת. מספרים שהג"ר שלמה זלמן אויערבך זצ"ל ביקר אצל חולה שש וחצי דקות. כששאלוהו, האם זה מספיק? ענה, (בדרך צחות) שיש לו ראייה מפורשת מהגמרא שזה השיעור לביקור חולים, שהגמרא אומרת בנדרים, שלא יבקר חולה בשלוש שעות ראשונות של היום, שאז החולה מרגיש טוב, ולא יבין שצריך לבקש עליו רחמים. ולא בשלוש שעות אחרונות של היום, שאז גוברת חולשתו ויטייאש מן הרחמים, נמצא שרק שש שעות מתאימות לביקור חולים, ובהמשך הגמרא שם (לט, ב) מובא אמר רבא ביקור חולים אין לו שיעור, שאפילו מאה פעמים ביום. א"כ נעשה חשבון 6 שעות הם - 360 דקות וכשנחלקם ל-100, יוצא 6.3 דקות. נמצא שזה השיעור לביקור חולים שלוש וחצי דקות (חוץ כשזקוק החולה להישאר אצלו...) (ודפח"ח).

"ותפתח הארץ את פיה" (טז, לב) (שר שלום מבעלזא)

הם חטאו בפיהם, בלשון הרע, במחלוקת והוצאת דיבה, ונענשו במידה כנגד מידה - ותפתח הארץ את פיה.

הר"ר ר' וולף מסטריקוב אמר: משה רבנו הלא היה נמוך (קטן בעיניו) מכל האדם אשר על-פני האדמה, והיינו שהיה מגיע ממש עד עפר, ובכל-זאת טענו כנגדו: "ומדוע תתנשאו", זאת

אומרת שאפילו מין ענווה כזאת, להיות שפל עד עפר, נחשבת גם היא בעיניהם לגאות והתנשאות, אם-כן לא נשאר להם אלא לירד מתחת לפני האדמה.

”זתפתח הארץ את פיה” (טז, לב) (ושלל לא יחסר)

עדת אבירם. ”בספרו ”תורת גבריאל” מביא הגאון רבי גבריאל זאב מרגליות זצ”ל (חתנו של הצדיק רבי נחומ’קה מהורודנא) הערה מעניינת: מדוע הפסוק פותח רק בדתן עצמו – ואילו לגבי ’רעהו’ אבירם הוא מזכיר גם את ’עדת אבירם’? את ההערה, מביא הגר”ז מרגליות בשם אומרה: בעל-בית מופלא וירא א-לוקים מהורודנא בשם ר’ דובער מאלשיך, שהשיב בעצמו בתירוץ נפלא: כפי הנראה, היה דתן גדול מאבירם אחיו, כי על כן הוזכר תמיד ראשון לאבירם אחיו, ולכל אחד מהם הייתה עדה בפני עצמו. וכאשר היו הולכים בשורה – היה דתן הולך בראש, והעדה שלו אחריו, ואחר כך הלך אבירם, ועדתו השתרכה מאחוריו. נמצא, אפוא, שכאשר פתחה הארץ את פיה – פגעה בדתן בראשונה, ואחריו נבלעו גם עדתו, ואחר כך נבלע אבירם ועדתו אחריו. ואם כן, התיאור בתהילים ברור ומדויק: ”תפתח ארץ ותבלע דתן – בראשונה ואחר כך את הבאים אחריו, ואז את אבירם, ונמצא שהארץ כיסתה ”על עדת אבירם”, שהיו האחרונים ליפול...

”וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה” (טז, לג) (ע”פ ”אש דת”)

אומר רבי יהונתן איבשיץ בספרו ”תפארת יהונתן”: ”אמר קרח למשה: טלית שכולה תכלת אינה פוטרת עצמה וארבעה חוטיין פוטריין אותה? (תנחומא) קרח עשה קל וחומר; מה טלית לבנה די בפתיל תכלת לפטור אותה, אזי טלית שכולה תכלת - על אחת כמה וכמה! למה הדבר דומה: נהג משאית המוביל צמיגים ממקום למקום, נכנס למוסך וביקש שיפרקו את הגלגלים ממשאיתו והוא ימשיך לנסוע. אמר לו בעל המוסך: אם אוריד לך את הגלגלים מן המשאית, איך תיסע? ענה לו: שוטה, אני נוסע עם ”קל וחומר”... ומה אם משאית בעלת ארבע גלגלים ”פוטרת” את כל המשאית, משאית מלאה גלגלים בוודאי שאינה צריכה ארבעה גלגלים מתחתיה!... עוד למה הדבר דומה: אחד הגיע לחנות לממכר דלתות ופנה למוכר בשאלה, מדוע יש דלת לכניסה?! ענה לו המוכר, כדי לשמור על החנות מגנבים וכדו’. אמר לו הטיפש, אם דלת אחת שומרת על כל החנות חנות מלאה דלתות לא כל שכן... אם כן, מהם הדיבורים השטותיים של קרח? אלא, קרח בא לטעון על משה ריבנו בדבר אחר: אתה אומר שהקב”ה רוצה שאנחנו נדקדק במצוות עד הפרט האחרון. סוף זמן קריאת שמע הוא עניין של חלקי דקות. סוף זמן ברכת המזון הוא עד שעה וחומש. תפילין חייבות להיות מרובעות... וכי מה אכפת להקב”ה הדקדקנות הזאת? אתה אומר שצריך פתיל תכלת כדי לזכור את הים, והים מזכיר את הרקיע, ורקיע את כיסא הכבוד (מנחות מג) אם כן, טלית שכולה תכלת ודאי שמזכירה... כלומר עיקר טענת קרח היא: מוטב להיות דתי בלב מאשר לקיים מצוות.

אומר רבי יהונתן איבשיץ: הם באו ללמוד את טעמי המצוות והם לא יודעים שהמצוות הן עניין עמוק עמוק עד אין חקר. אין אנו יודעים את טעמי המצוות. כל מה שאנו עוסקים בטעמי המצוות, נועד כדי לתת ”טעם” למצווה, שתהיה ”טעימה” יותר עבורנו, כי נעים יותר לעשות דבר שמבינים את טעמה. ולכן בכל המצוות אף אם בטל הטעם כמו בטלית שהטעם הוא משום שתכלת דומה לים וכו’ לא בטלה המצווה ולסברת קרח כיום שאין את הטעם בטלה המצווה.

”ובני קרח לא מתו”

בדרך כלל תחילתו של חודש תמוז יחול בשבוע או בסמיכות לשבוע בו אנו קוראים את פרשת קורח . מה הוא אם כן הקשר ביניהם ? חודש תמוז - עברנו את שלושת רבעי השנה וכעת נכנס הרבעון האחרון - תמוז אב אלול . תמוז ראשי תיבות: זמני תשובה ממשמשים ובאים .

לבני קרח יש קשר לראש השנה . לפני תקיעת שופר אומרים שבע פעמים ”למנצח לבני קרח מזמור כל העמים תקעו כף” וכו'. מה זכו בני קרח שייגידו אותם דווקא לפני תקיעת השופר?, ודווקא בימים נוראים שכאלו ? התורה אומרת: ”ובני קרח לא מתו” (במדבר כ"ו, י"א) והמדרש תנחומא מבאר על הפסוק: ”רחש לבי דבר טוב” - אלו בני קרח שברגע האחרון חזרו בתשובה ואמרו למשה: אנו עבדיך, נעשה כל מה שתגיד! - הצילו את עצמם ברגע האחרון ולא מתו עם כל העדה... גם רש"י הסביר במקום: ”הם היו בעצה תחילה, ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בליבם ...” אומרים לאדם לפני תקיעת שופר: תתעורר, תראה מה קרה עם בניו של קרח ברגע האחרון הצילו את עצמם . עכשיו לפני שה' כותב אותך לחיים, לפרנסה, לבריאות, קח את עצמך בידיים ... לכן זו הפרשה שפותחת את הרבעון האחרון של השנה, ללמדנו שצריכים להיות חכמים ולא לחכות לרגע האחרון אלא כבר מעכשיו להתכונן, להינזר ממחלוקות. ולהיזהר במצוות שבין אדם לחברו...

ויהי רצון שיחדש הקב"ה את החודש הזה עלינו לטובה ולברכה, לששון ולשמחה

וכל ישראל אשר סביבותיהם נסו לקולם כי אמרו פן תבלענו הארץ (טז, לד). (כ"ק מהר"ש מבעלזא ז"ע)

מן הראוי להבין את לשון הכתוב ”נסו לקולם” שעל פי כללי הלשון מתאים יותר לומר ”נסו מקולם”. ולהבין עוד שנאמר בטעם ניסתם ”פן תבלענו הארץ”, וכי אם ינוסו לא תוכל לבלעם , והלא מלא כל הארץ כבודו ואנה מפניך אברח. אלא נראה לומר, שכשראו ישראל את עונשם הכבד של קרח ועדתו, תפסו אומנות אבותינו ו”נסו לקולם” קול שלהם, והוא קול התפילה כלשון הכתוב ”הקול קול יעקב” (בראשית כז כג ועי' ב"ר סה כ, שמ"ר כא א ,) והיו סמוכים ובטוחים כי זכות התפילה תעמוד להם , וכשישראל משעבדים את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים, כמו שאמרו (ראש השנה כט.), ותפילתם הייתה שלא תבלע אותם הארץ, והשיל"ת שומע תפילת כל פה שמע תפילתם וניצלו מעונשם של קרח ועדתו .

ויהי ממחרת... ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים (יז כג) (נכתב על ידי השומעים)

באחד משיעוריו לרבים ביאר מרן מאור ישראל רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל זיע"א את הפסוק בדרך רמז ואמר: האימהות צריכות להיות מאושרות בילדיהן, ואפילו שראות שהילד שובב גדול, עליהן לשמוח, כי ילד שהוא שובב, בעזרת ה' לכשיגדל הוא יהיה גדול וחריף בתורה הקדושה ! את ההסבר לזה מצאנו אצל רבי לוי יצחק מברדיצ'וב זצ"ל שהיה אומר שהילדים השובבים יש להם נשמה גבוהה מאוד, וקשה לה לנשמה להיות כלואה בתוך גופו של ילד קטן, וזאת מפני רום מעלתה הגבוהה, ולכן הילדים הללו הם לא רגועים, רק תוססים וקופצים כל היום... והאימא צריכה להיות רגועה ולא לכעוס עליהם, אלא תתנהג עימם בסבלנות מרובה, ובעזרת ה' יתברך כשיגדלו היא תרווה מהם הרבה נחת בתורה הקדושה, כי היום הם שובבים

גדולים, אבל אחר כך יתקיים בהם הפסוק: ויהי ממחרת... ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים! מחר בעזרת ה' יהיה לה הרבה נחת מהם, כי הם יהיו גדולים בתורה ויוציאו חידושים ופירות בתורה, ואז היא תראה שהעמל שלה לא לחינם, כי 'הזורעים בדמעה – ברונה יקצורו'.

"והנה פרח מטה אהרון לבית לוי ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים" (ז, כג) (תורת הפרשה)

כתב בספר מנחם ציון: מדוע גמל מטה אהרון שקדים ולא פרי אחר? אלא שכאן נרמזת תוצאה של מחלוקת. כי בשקדים ישנם שני מינים, מרים בקטנותן ומתוקים בגדלן, ולהיפך מתוקים בקטנותן ומרים בגדלן (חולין כה:). וזהו ההבדל בין מחלוקת ושלום. תגרות ומריבות, הנן בתחילתן מתוקות אבל סופן רע ומר מאוד, ולהיפך, השלום בתחילה הוא מר שעליו להיות ותרן וסלחן, אך בסופו הוא מתוק, וכמו שאמרו חכמינו (סוף עוקצין): "לא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום."

ויראו ויקחו איש מטהו (ז, כד). (מקור ברוך)

יש לומר בדרך צחות, על פי המימרא בפי הבריות שכל אחד מתלונן על גורלו המר וחושב בדעתו שצרתו גדולה יותר משל חברו, אולם אם היה רואה לפניו הצרות של האחרים, ודאי שהיה בוחר בגורלו ולא היה מסכים להחליף עם צרת חברו. מטה רומז לצרות שהוא לשון כפיפה על דרך דכתיב (ויקרא כה, לה) ומטה ידו עמך והחזקת בו, ועל כן כאשר הוציא משה את כל המטות, "ויראו", את הצרות של כל אחד ואחד מישראל, וייקחו איש מטהו, לקח כל אחד המטה שלו והסכים להישאר עם צרותיו, מכיוון שנוכח לדעת שצרות חברו מרים הם משלו.

"אך פדה תפדה את בכור האדם" [יח, טו]. (והערב נא).

מצות עשה על כל איש מישראל (שאינו כהן או לוי) לפדות את בנו שהוא בכור לאמו הישראלית, שנאמר: "אך פדה תפדה את בכור האדם". פדיון הבן נערך לאחר שלושים יום מהולדת הבן. וביאור מצוה זו, שהבכור נתקדש משעת לידתו לה', כמו שנאמר (שמות י"ב, ב) "קדש לי כל בכור... באדם ובבהמה לי הוא", וצריך לפדותו מקדושתו על ידי חמש סלעים. את דמי פדיונו נותנים לכהן, שזהו אחד מעשרים וארבע מתנות-כהונה.

סדר הפדיון הנהוג הוא, שהכהן אוחז את התינוק בידו ושואל את האב: 'במאי בעית טפי (במה אתה רוצה יותר), בבנך בכורך או בחמשה סלעים שאתה חייב בפדיונו?', והאב משיבו: 'בעינא בבני בכורי זה, והילך חמשה סלעים דמחייבנא ביה' (הנני רוצה בבני בכורי, והרי לך חמשה סלעים כפדיון שהתחייבתי בו). לאחר מכן מברך האב אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על פדיון הבן, ושהחיינו, ונותן לכהן את חמשת הסלעים.

ומעתה ניגש לדון במעשה לא שיגרתי, שאירע במהלך עריכת סדר פדיון הבן: האירוע החל כבכל פדיון הבן רגיל. האב הביא את בנו הבכור בן החודש, נעמד לפני הכהן, והכריז כי בנו זה הינו בכור פטר-רחם מאשתו הישראלית. לאחר מכן נתנו האב לידי הכהן כנהוג, ופנה הכהן אל האב בשאלה: "במאי בעית טפי, בבנך בכורך או בחמשה סלעים?" וכאן השיבו האב, כשארשת פניו הביעה רצינות: "אני מעוניין בחמשת הסלעים. את הבן תוכל להשאיר אצלך!!"

בתחילה כולם חשבו כי מדובר באמירה שנובעת מתוך שחוק ובדיחות-הדעת, אך כשחזר הכהן על השאלה, השיב האב נחרצות תוך שדמעה נושרת מעינו: "אני לא רוצה בן, קח אותו לעצמך..." מאוחר יותר התברר, כי הסיפור שהיה נראה בתחילה כמשעשע, אינו אלא סיפור עגום מאוד. דבריו של האב נבעו מחוסר אונים וייאוש, משום שלאחרונה השתרגו עליו צרות וטרגדיות קשות ל"ע. ביתו התפרק בכך שאשתו חלתה בנפשה וברחה מהבית, והותירה אותו לבדו עם התינוק, ומצבו הכלכלי התדרדר מאוד, עד שלא היה לו ממון בכדי לרכוש לתינוק מזון וכסות וכו'. מאחר שלא הצליח האב המסכן להתמודד עם גידול בנו התינוק, החליט פשוט למסרו לידי הכהן...

והתעוררה השאלה שעוררה הד רב בבתי המדרשות: האם אכן הבן שייך עתה לכהן? ומה דינו של הפדיון - האמנם קיים האב את מצוותו?...

השיב מורנו ורבנו הגאון יצחק זילברשטיין שליט"א: כשהכהן שואל את אבי הבן 'במאי בעית טפי', כמובן שאין הכוונה שהוא נותן לו את האפשרות לבחור בין נתינת הבכור עצמו לבין נתינת מעות פדיונו, שהרי הבכור אינו של הכהן כלל. ומבואר בפסקי ה'תרומת הדשן', שאפילו אם ירצה האב להניח את הבן הבכור בידי הכהן, לא עשה בזה כלום, שבוודאי שאין הבכור של הכהן כלל, והאב אינו יוצא בזה ידי חובת המצווה, וצריך לפדותו בממון!

"ופדויו מן חודש תפדה" (י"ח, ט"ז) (תוספת ברכה)

טעם הדבר שמצות מילה בשמיני ופדיון מן חודש, אפשר להסביר, משום דבאמת רוב וולדות לאחר שבעה ימים הם בחזקת חיים וקיימים ולא חוששים למיעוט של נפלים, כי במקום מצווה, הולכים אחר הרוב. אולם בפדיון, שצריך להוציא כסף מאבי הבן, וידוע שאין הולכים בממון אחר הרוב, לכן ממתנינים עד יום השלושים שאז יוצא הוולד מכל גדר ספק ואפילו מספק מועט.

מעשה בקורח של קראקו (סיפורי צדיקים גליון מ"ז)

לפני למעלה משש מאות שנים נתקבל בקראקו רב חדש אשר היה גאון גדול ותלמיד חכם מופלג, שמו היה רבי יצחק והוא הגיע מגרמניה, שם כיהן ברבנות באחת הערים הגדולות, אחרי שכל היהודים גורשו משם, ולאחר שעמדו על טיבו, בחרו בו יהודי קראקו לשבת על כס הרבנות בעירם.

בקראקו של הימים ההם שלט נסיך פולני, לנסיך זה היה מנהל עסקים יהודי שאף הוא היה מוצאו מגרמניה, אולם הוא היה מרוחק לחלוטין מן היהדות, עד כי נהג לקרוא לעצמו "זיגמונד" במקום שמו היהודי "שלמה". שלמה זה ביקש להתחתן עם אישה יהודייה גרושה, והאישה רצתה שדווקא הרב החדש של קראקו יסדר לה חופה וקידושין. אולם כאן נתגלה מכשול בלתי צפוי, מאחר ושלמה היה כהן, הרי שלפי דין תורה אסור היה לו לשאת אישה גרושה, ולכן הודיע להם הרב כי לפי הדין אין כהן רשאי לשאת גרושה ולכן הוא לא יכול לערוך להם חופה וקידושין.

שלמה זה היה בעל השפעה בעירו, הוא לא קורץ מחומר ותרני ולא היה קל לשכנעו, העובדה ש"כהונתו" מונעת ממנו מלשאת את הגרושה לאישה, לא נראתה בעיניו כלל, הוא היה

רחוק מיהדות, לא קיים את חוקי התורה ולא שמר מצוותיה. "מה לי אפוא לאיסורים מסוג זה? התרעם, הוא לא היה מסוגל להבין מדוע מסרב הרב לערוך לו קידושין אם האישה רוצה כל כך, הוא הודיע לרב כי הוא מוכן לוותר על הכהונה והוסיף: אם הרב לא יערוך לי את החתונה כאן, אסע לעיר אחרת ושם יעמידו לי חופה בלי כל בעיות.

הרב ניסה להסביר לו כי לא יעשה כן בישראל, מתפקידו כרב למנוע ממנו מלעבור עבירה כזו, אם יהודי אינו שומר את כל תרי"ג המצוות, הרי שאין פרוש הדבר שהוא יכול לעשות כבר ככל העולה על רוחו - הסביר לו הרב. והוסיף ואמר לו כי אם יהודי נולד כבנו של כהן, הרי שזה יחוס גדול וכבוד רב, ואין כל אפשרות "להתפטר" סתם ככה מכהונה זו. התורה הקדושה הטילה על הכהן חובות מיוחדים והוא נבחן בסגולות ובקדושה מיוחדת. לפי זה אין כל אפשרות עפ"י דין שכהן יתחתן עם גרושה. והרב הוסיף ואמר שאם יתעקש ובכל זאת יתחתן עמה, הרי שלא תצמח כל טובה לא לו ולא לה. חשוב נא היטב שלמה אמר הרב, ותוציא לך עניין זה מהראש, יתר על כן כבר הגיע הזמן שתעזוב את דרכך ותתחיל להיות שומר תורה ומצוות, הרי שערי תשובה לעולם אינם ננעלים.

שלמה אטם אוזניו משמעו לדברי כיבושין של הרב. בראות הרב כי לא יעלה בידו להניא אותו מלבצע את מחשבתו הרעה, הזמין את קרובי הגרושה וניסה להשפיע עליהם שהם ישפיעו על האישה שתבטל את עניין הנישואין עם הכהן. קרובי האישה שהיו סוחרים אמידים שקיוו לקשור קשרים טובים עם שלמה ולהיבנות בדרך זו בעסקיהם, לא היו מעוניינים לבטל את השידוך, אלא להיפך, הם קיוו שהוא כן יצא אל הפועל ועל ידי כך יוכלו לבוא בקשרי מסחר עם שלמה והנסיך. הם טענו כי הרב מחמיר מידי ומערים קשיים ללא צורך. הרב הזהיר אותם ואמר כי הוא יכריז על העניין בשבת מעל הדוכן בבית הכנסת, ואם זה לא יעזור יהיה מוכרח להכריז חרם על כל מי שיסייע להם להתחתן.

הרוחות געשו ורעשו והקהילה המקומית התפלגה לשני חלקים, רוב היהודים צידדו בעמדת הרב, אולם היו גם כאלה, ובעיקר הקרובים העשירים וכל מיני טיפוסים שרצו ליהנות מהעסקה שטענו כי הרב מחמיר מידי. בינתיים התהלך שלמה אפוף כעס, הוא סיפר לנסיך כי הרב מפריע לו להתחתן בגלל "דבר פעוט" חסר חשיבות. הנסיך הרגיע אותו באומרו כי אל לו להתרגז, הוא כבר יראה לסדר את העניין על הצד הטוב ביותר. הנסיך שלח לקרוא לרב וכן שלח לקרוא גם את הבישוף הנוצרי, כשהגיעו השניים, שאל הנסיך את הרב מדוע הוא מסרב לחתן את שלמה והגרושה? הרב חזר על טענותיו, אותן השמיע כבר קודם לכן באזני שלמה. והוסיף ואמר: כי הוא בתור רב, אינו מוסמך לשנות דבר מההלכה הפסוקה, ואם לשלמה יש טענות, הרי הן כלפי שמיא, כביכול, ולא כלפי הרב אשר ממלא את תפקידו ותו לא. בתשובה לכך אמר הנסיך, כי בהיותו זר לעניינים דתיים בכלל ולדינים היהודיים בפרט, הוא ביקש מהבישוף להטריח את עצמו ולבוא לכאן ולחוות דעתו בנושא העניין.

הבישוף שהיה שונא ישראל מושבע, קפץ על ההזדמנות שניתנה לו להשחיר את פני היהודים, הוא נקט כאן עמדה אוהדת ל"אדם החביב" זיגמונד, ניהל ויכוח קולני עם הרב, העליב אותו ואת הדת היהודית, ולבסוף פסק כי הרב יכול וחייב לערוך טכס נישואין לכהן עם הגרושה. הנסיך ששבע נחת מה"פסק" של הבישוף, הודיע כי מצדו העניין נגמר. הוא ציווה על הרב להעמיד חופה לשלמה זיגמונד. בקול שקט והחלטי השיב הרב לנסיך כי הוא היה מבצע

את הפקודה בחפץ לב, אולם אין הוא יכול לעשות זאת, לאחר שהוא סר למשמעתו של כוח עליון יותר, הוא ממלא את הוראותיו של הקב"ה ובשום פנים ואופן לא אוכל למלא הוראה זו הנוגדת את הצו הא-לוקי ולהעמיד את החופה - אמר הרב.

דבריו אלה של הרב עוררו אצל הנסיך כעס גדול. "נראה דברי מי יתקיימו" אמר בקול מאיים, והרב הלך לביתו כשחששות כבדים מעיקים על מנוחת נפשו. כעבור מספר ימים הגיעה לבית הרב פלוגה של חיילים, והמפקד שלהם הודיע לרב כי בפקודת הנסיך עליו להופיע במרכז העיר ולערוך שם את טכס נישואיהם של שלמה והגרופה. והוסיף כי כל בני קראקו יהיו נוכחים בטקס לפי רצון הנסיך.

כאשר הרב הגיע למקום המיועד מצא שם קהל גדול של יהודים ושל לא יהודים שבאו לחזות בטכס ורצו לראות אם ייכנע הרב או לא. בתווך עמדו החתן והכלה לבושים הדר ועל פניהם שביעות רצון על כי הצליחו להכריח את הרב למלא את מבוקשם. הרב שוב ניסה לדבר אל ליבם של החתן והכלה שיוותרו על הנישואין האסורים לפי הדין, הוא הודיע להם כי אין בדעתו לערוך את החופה, והנסיך יכול לעשות עמו מה שהוא רוצה. הדברים של הרב היו לריק, החתן והכלה וכן המחותרים השיבו לו דברי גידופין וזרזוהו לערוך את הטכס ללא שהיות. ברגע זה כאשר נראה היה כי כלו כל הקיצין, הרים הרב הישיש את עיניו השמימה ושפתיו לחשו תפילה חרישית, אותה תפילה שהתפלל בזמנו אליהו הנביא על הרב הכרמל: ה' א-לקי אברהם יצחק וישראל, קדש את שמך ברבים ויוודא כי אתה א-לקים בישראל, וכי יש מנהיג לבירה, ענני ה' ענני וידעו העם הזה כי ה' הוא הא-לקים וכדבריו עשיתי את הדברים האלה.

אך סיים הרב את תפילתו והאדמה פצתה את פיה ובלעה את החתן והכלה, הכל אירע כהרף עין לתדהמת כל הנוכחים. פחד מוות נפל על באי החתונה שנפוצו לכל עבר, קולות הצעקה שלהם נשמעו למרחקים. הרב נותר במקום יחידי כשמלוויו החיילים עדיין עומדים לידו כמאובנים, האדמה שפתחה את פיה ובלעה את הזוג שוב סגרה את פיה, ולא ניכר כי מאורע מזעזע התחולל כאן מספר דקות קודם לכן. החיילים שהתאוששו בינתיים תקעו את חרבם סביב המקום והלכו לספר לנסיך כדי לספר לו מה קרה.

הידיעה המרעישה השאירה רושם עמוק על הנסיך, הוא נדהם בהיווכחו לדעת כי הרב הוא איש קדוש והוא שולט על כוחות על טבעיים, היה רוצה לבקש סליחה מהרב הישיש, אולם כיצד יעשה זאת. הנסיך החליט לשאול בעצת הבישוף, והוא שלח אליו שליח הביתה, אולם הלז חזר כשבפיו בשורה מוזרה: כששמע הבישוף את השמועה הוא פשוט יצא מדעתו והחל דופק את ראשו בקיר, עד שהיו חייבים לסגור אותו בחדרון קטן.

בשמעו כי הבישוף שלו השתגע, אחזה אימה בנסיך ה"גיבור", ולא איבד זמן ומיד נסע לביתו של הרב כדי לבקש ממנו סליחה ומחילה, הרב אמר לו כי אישית הוא לא נפגע ולא נעלב ממנו, ומה שהוא פגע באמונה היהודית אין זו אשמתו אלא אשמת החינוך שהוא קיבל ואשמת מחנכיו שהרגילו אותו לזלזל ברגשות אחרים.

הרב סירב בתוקף לקבל מהנסיך פיצוי חומרי כלשהו, דבר אחד ביקש מהנסיך: היות וברחבת השוק יש עכשיו קבר של שני אנשים, והיות ולכוהנים אסור לעבור במקום שיש שם

קבר, הוא ביקש שהנסיך ייתן הוראה לגדור את המקום בחומת לבנים מסביב. הנסיך הבטיח זאת ומיד פקד לגדר את המקום בחומה.

חידון לפרשת קורח

1. אילו חמש פרשות, מלבד פרשת קורח, נקראות על שמות בני אדם?
2. אילו שני אחים, מלבד משה ואהרן, מוזכרים בפרשה זו?
3. מי מוזכר בפרשה זו אך לא מופיע שוב בתורה כולה?
4. מנהיג המרד נגד משה היה קורח בנו של יצהר (במדבר טז א). באיזה הקשר נוסף מוזכר בפרשה זו "יצהר"?
5. איזו ארץ מתוארת בפרשה זו כ"ארץ זבת חלב ודבש"?
6. בפרשה זו, הארץ פותחת את פיה ובולעת את קורח ועדתו (במדבר טז לב). היכן אומרת התורה שהארץ מקיאה אנשים?
7. בפרשת קורח, קורח ו-250 האנשים שאתו הקטירו קטורת. היכן עוד מוזכר המספר 250 בתורה?
8. בפרשה זו משה מכנה את ה' "אלוקי הרוחות לכל בשר" (במדבר טז כב). היכן עוד מכנה משה את ה' במילים אלה?
9. היכן מוזכרים בפרשתנו שקדים? היכן עוד מוזכרים שקדים בתורה?
10. איזה בעל חיים טמא מוזכר בפרשתנו? מהי הפעם הראשונה בה מוזכר בעל החיים הזה בתורה?

תשובות לחידון פרשת קרח

1. אילו חמש פרשות, מלבד פרשת קורח, נקראות על שמות בני אדם?
נח וחיי שרה בחומש בראשית, יתרו בחומש שמות, בלק ופנחס בחומש דברים.
2. אילו שני אחים, מלבד משה ואהרן, מוזכרים בפרשה זו?
דתן ואבירם, בניו של אליאב - ממתנגדיו של משה במחלוקת קורח (במדבר טז א).
3. מי מוזכר בפרשה זו אך לא מופיע שוב בתורה כולה?
און בן פלת נמנה בתחילה בין מתנגדיו של משה (במדבר טז א), אולם שמו אינו מופיע שוב בהמשך הפרשה או בכל מקום אחר בתורה.
4. מנהיג המרד נגד משה היה קורח בנו של יצהר (במדבר טז א). באיזה הקשר נוסף מוזכר בפרשה זו "יצהר"?

התורה מציינת את החובה להפריש תרומה מיבולים שונים כגון יצהר – שמן (במדבר יחי ב).

5. איזו ארץ מתוארת בפרשה זו כ"ארץ זבת חלב ודבש"?

דתן ואבירם מתארים את מצרים כ"ארץ זבת חלב ודבש" (במדבר טז יג).

6. בפרשה זו, הארץ פותחת את פיה ובולעת את קורח ועדתו (במדבר טז לב). היכן אומרת התורה שהארץ מקיאה אנשים?

בפרשות אחרי מות וקדושים, התורה מזהירה שאם בני ישראל לא יתנהגו כראוי בארץ כנען, היא תקיא אותם מתוכה (ויקרא יח כב, כג).

7. בפרשת קורח, קורח ו-250 האנשים שאתו הקטירו קטורת. היכן עוד מוזכר המספר 250 בתורה?

בפרשת כי תשא, מרכיבי שמן המשחה כוללים קינמון-בשם במשקל 250 וקנה בשם במשקל 250 (שמות ל, כג, ר' רש"י).

8. בפרשה זו משה מכנה את ה' "אלוקי הרוחות לכל בשר" (במדבר טז כב). היכן עוד מכנה משה את ה' במילים אלה?

בפרשת פנחס, כשמשה מבקש מאלוקים לבחור איש מתאים להנהיג את העם לאחר מותו, הוא מכנה את אלוקים "אלוקי הרוחות לכל בשר" (במדבר כז טז).

9. היכן מוזכרים בפרשתנו שקדים? היכן עוד מוזכרים שקדים בתורה?

מטהו של אהרון הצמיח פרחים ושקדים, בעוד שכל יתר המטות נותרו יבשים – כהוכחה לכך שאהרון נבחר על ידי אלוקים (במדבר יז כג). בפרשת מקץ, בין כל הדברים שיעקב שלח ליוסף במתנה, היו גם שקדים (בראשית מג יא).

10. איזה בעל חיים טמא מוזכר בפרשתנו? מהי הפעם הראשונה בה מוזכר בעל החיים הזה בתורה?

בפרשתנו, משה אומר שהוא לא לקח אפילו חמור אחד מבני ישראל (במדבר טז טו). בפרשת וירא, אברהם רתם את חמורו לקראת עקידת יצחק (בראשית כב ג).

שאלות חידון א'ב' לפרשת קורח

א. דָתֵן וְאַבִּירָם הָיוּ בְנֵי...
ב. הַפְּרֹשֶׁה עוֹסֶקֶת בְּפִדְיוֹן...
ג. "אִישׁ" בְּאַרְמִית
ד. תְּרוּמָה גְדוֹלָה נֹתְנִים מִשְׁמֶן, וְזֵן וְ...
ה. וְלִבְנֵי לֵוִי _____ נִתְּתִי כָּל מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל לַנְּחֻלָּה
ו. הַפְּרֹשֶׁה פּוֹתַחַת בְּמַלְיָם...

ז. רק לכהן שהוא מזרע אהרן מתר להקטיר קטרת, ולענין זה מי שאינו כהן נחשב איש

ח. תמורת עבודתם

ט. "חלב" בארמית

י. שם אביו של קרח

כ. לאחר שהקהיל קרח את כל העדה אל אהל מועד נגלה _____

ל. קרח משבט...

מ. דבר הבריא ומתקים ומבריא את אחרים

נ. עדת קרח היו...

ס. " _____ נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה"

ע. " _____ אתן את כהנתכם"

פ. שלא

צ. מטה אהרן פרח והוציא _____ ...

ק. עצרה את המגפה

ר. ממחתות החטאים עשו...

ש. עדת קרח ירדו חיים...

ת. ותכל _____ מעלי

התשובות לחידון א'ב' לפרשת קורח

א. אליאב

ב. בכורות

ג. גבר

ד. דגן

ה. הנה

ו. ויקח קרח

ז. זר

ח. חלף עבודתם

ט. טוב

י. יצהר

כ. כבוד השם

ל. לוי

מ. מלח

נ. נשיאי עדה, קראי מועד, אנשי שם

ס. סורו

ע. עבודת מתנה

פ. פן

- צ. ציץ
- ק. קטרת
- ר. רקעי פחים
- ש. שאלה
- ת. תלונתם

